

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Bakalářská práce

Znaky států Evropy v českém znakovém jazyce

Vypracovala: Lucie Kuchařová

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Lenka Okrouhlíková

Praha 2006

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne 28. 4. 2006

Lucie Kuchařová

Lucie Kuchařová

Poděkování

*Touto cestou bych chtěla poděkovat všem, kteří mi byli při vypracovávání bakalářské práce jakkoli nápomocni. Především děkuji **Mgr. Bc. Lence Okrouhlíkové** za poskytnutí literatury, za odborné vedení a podněty po celou dobu, kdy tato práce vznikala. Můj velký dík patří také **Mgr. Marii Komorné** za cenné připomínky, **Janu Homutovi, DiS.** za odbornou pomoc při vytváření CD-ROMu „Evropské státy v českém znakovém jazyce“ a **Martinu Wiesnerovi** za ochotu při získávání obrazového materiálu a videomateriálu pro tuto práci. V neposlední řadě děkuji všem informantům za zodpovězení mých otázek a poskytnutí jazykového materiálu pro účely této práce.*

OBSAH

1. Úvod	5
2.1 Specifika znakového jazyka	6
2.2 Rozrůzněnost znakového jazyka	7
3. Získávání materiálu	9
4. Vlastní jména a jejich zařazení do jazykového systému	11
4.1 Vymezení a funkce vlastních jmen	11
4.2 Onomastika jako vědecká disciplína a její struktura	13
4.3 Vlastní jména zeměpisná a jejich třídění.....	14
5. Státy Evropy	17
5.1 Přehled států Evropy	17
6. Choronyma ve znakových jazycích	20
6.1 Politická korektnost znaků	20
6.2 Přejímání znaků z cizích znakových jazyků.....	25
6.3 Klasifikace choronym podle motivace znaku.....	27
7. Zpracování znaků států Evropy ve slovnících znakového jazyka a znakové řeči	35
7.1 Slovníky znakového jazyka.....	35
7.2 Slovníky českého znakového jazyka a znakové řeči.....	36
7.3 Zahraniční slovníky znakových jazyků věnované znakům pro státy	41
8. Znaký států Evropy v českém znakovém jazyce	46
8.1 Fonologická struktura znaků států Evropy v českém znakovém jazyce ...	47
8.2 Znalost jednotlivých znaků států Evropy	49
8.3. Znaký států Evropy v českém znakovém jazyce.....	49
9. Závěr.....	125
10. Seznam literatury	127
Příloha I	131
Příloha II.....	132

1. Úvod

Zeměpisná vlastní jména tvoří nepochybně důležitou součást lexika každého jazyka, a to jak jazyka mluveného, tak i znakového. Ve znakových jazycích tato oblast nebyla dosud podrobně popsána. Pokud byly výzkumy různých národních znakových jazyků zaměřeny na oblast proprií, pak se jednalo zejména o vlastní jména osobní, která jsou důležitou součástí kultury neslyšících. Jak se zdá, ani zařazování zeměpisných vlastních jmen do slovníků znakového jazyka a znakové řeči není příliš systematické a tato problematika je spíše podceňována.

Z rozsáhlé oblasti zeměpisných jmen jsem si ke zpracování zvolila znaky evropských států. Znalost názvů států a zejména států Evropy je důležitá, neboť v dnešní době je zdůrazňována orientace v dění ve světě a navíc se Česká republika stala součástí mezinárodního společenství Evropské unie. V této době je také možné mnohem více poznávat ostatní kultury a státy. Domnívám se, že ze států světa patří evropské státy jsou u nás nejznámější a že vzhledem k poloze České republiky je jejich znalost považována za nezbytnou.

Ve své práci se nejprve zaměřím na zařazení těchto jazykových pojmenování, tzn. choronym, do systému jazyka a rovněž i na vymezení států Evropy a jejich názvů, protože jak se ukazuje, geografické příručky nejsou v tomto ohledu jednotné. V dalších částech se pokusím poukázat na souvislosti, ve kterých bývají názvy států ve znakových jazycích nejčastěji usouvztažňovány, a také vysvětlit motivaci těchto pojmenování. Při samotném popisu znaků států Evropy v českém znakovém jazyce budu vycházet z vlastního nahraného materiálu a z dostupných slovníků českého znakového jazyka a znakové řeči. Vlastnímu popisu jednotlivých variet znaků států Evropy, získaných od neslyšících respondentů, a jejich porovnání s hesly zařazenými v lexikografických pracích u nás dostupných předchází přehled a popis způsobu zpracování zařazených evropských států do slovníků. Součástí je i přiblížení tří zahraničních slovníků, které jsou zaměřeny pouze na znakovou zásobu států světa.

V této problematice se jedná o první pokus o zmapování situace v této oblasti. Zaměřím se však pouze na manuální část znaků států Evropy. V odborné literatuře bývá oblast názvů států zmiňována zejména v souvislosti s tendencí přejímání znaků z cizích znakových jazyků, resp. domorodých znakových jazyků, tj. těch znaků států, kterých se pojmenování týká. Ve své práci se pokusím na materiálu českého znakového jazyka tuto tendenci potvrdit, či vyvrátit.

2. Znakový jazyk

2.1 Specifika znakového jazyka

Znakové jazyky se od mluvených jazyků odlišují velmi podstatně. „Znakové jazyky jsou jazyky nevokální (neopírají se o zvuk) a od mluvených jazyků se tak liší způsobem své existence: jsou to jazyky vnímané zrakem (ne sluchem), jsou to jazyky založené na tvarech, pozicích a pohybu (ne na zvuku).“ (Macurová, 2001, s. 70) Znakové jazyky patří do skupiny jazyků **vizuálněmotorických**. Vlastní produkce znakového jazyka probíhá ve **znakovacím prostoru**, který je zhruba vymezen upaženými lokty, temenem hlavy a pasem. Významy jsou ve znakovém jazyce neseny **dvojm typem nosičů vizuálněmotorické povahy**: tzv. **manuálními nosiči** – tvary, pohyby a pozicemi rukou, které jsou podle určitých zákonitostí „skládány“ do základních jednotek nesoucích význam, tzv. **znaků**, a **nemanuálními nosiči** – mimikou, pohyby a pozicemi hlavy a horní části trupu. **Lexikální a gramatické významy** jsou pak mezi tyto dva typy nosičů rozloženy tak, že lexikální významy jsou neseny především nosiči manuálními, gramatické převážně nemanuálními. Oba typy nosičů je možné produkovat i vnímat **simultánně**. Simultánně existují i jednotlivé manuální komponenty znaků – místo artikulace znaku, tvar ruky, orientace dlaně a prstů a pohyb.¹

Na základě výsledků dosavadních lingvistických výzkumů jsou znakové jazyky vymezovány jako **přirozené jazyky**² neslyšících s vlastním slovníkem a vlastní gramatikou, které nejsou odvozeny z jazyka mluveného. Každý národní znakový jazyk je – jako každý jiný přirozený jazyk – celek s jasně definovanými vnitřními vztahy mezi jednotkami a je stejně plnohodnotným komunikačním prostředkem jako národní mluvené jazyky.

Vše výše uvedené platí jak pro zahraniční znakové jazyky, tak i pro český znakový jazyk³ – primární dorozumívací prostředek českých neslyšících, kteří u nás tvoří jazykověkulturní menšinu.⁴

¹ Podrobněji Macurová, 1994, 2001, Bímová, 2002.

² Mezi atributy přirozeného jazyka řadíme: znakovost, systémovost, dvojitý členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr. Podrobněji Bímová, 2002. Tyto základní jazykové atributy vymezují český znakový jazyk také v Zákonu č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů, § 4 odst. 2.

³ Termíny český znakový jazyk, znakovaná čeština a znaková řeč bývají veřejností i odborníky často zaměňovány, nebo dokonce ztotožňovány. Jazykovou situací neslyšících v České republice vystihuje Zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů. Znaková řeč je zde chápána jako termín nadřazený dvěma odlišným komunikačním systémům – českému znakovému jazyku

2.2 Rozrůzněnost znakového jazyka

Jak uvádí Woodward (1998), u každého jazyka užívaného v mezilidské komunikaci, ať mluveného nebo znakového, existuje vysoká pravděpodobnost vzniku **jazykových variet (jazykových odchylek)**⁵. Nejčastěji se rozdíly mezi jazykovými varietami vyskytují na rovině lexikální, dále na rovině fonologické, nejméně často se variety projevují na rovině gramatické. Na vzniku jazykových odchylek se podílejí různé **sociolingvistické faktory**: např. oblast, v níž uživatel daného jazyka žije, či společenské uspořádání, příslušnost k sociální skupině, příslušnost k etniku a v neposlední řadě i věk a pohlaví uživatele. U znakových jazyků je geografické rozrůznění dáno spíše vazbami na oblasti se silným zastoupením neslyšící populace, jakými jsou např. školy pro sluchově postižené než přirozenými hranicemi (pohoří, řeky, aj.). V případě znakových jazyků bývá obvykle doplňován ještě jeden faktor, a to zda uživatel je, či není rodilým mluvčím znakového jazyka.⁶ Působení jednotlivých faktorů však záleží na konkrétní společnosti.⁷ Nicméně většina jazyků je rozrůzněna působením kombinace několika výše uvedených faktorů.

V souvislosti se znakovými jazyky se nejčastěji hovoří o **teritoriální (regionální) rozrůzněnosti, generační rozrůzněnosti** a samozřejmě i o **individuální rozrůzněnosti**, jež je dána „stylem“ znakování jedince. Tato rozrůznění se ve znakových jazycích nejpatrněji projevují na rovině lexikální. Gramatické rozrůznění znakových jazyků je úzce spjato se **sociální rozrůzněností**, která souvisí s charakterem komunikační situace, a to zda je sdělení oficiální

a znakované češtině. Znakovanou češtinou se rozumí umělý systém snažící se vizualizovat mluvený český jazyk tak, aby byl neslyšícím smyslově přístupný. Využívá gramatických prostředků češtiny, která je současně hlasitě nebo bezhlasně artikulována, a spolu s jednotlivými českými slovy jsou ukazovány odpovídající znaky českého znakového jazyka. (Zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů, § 5) Jedná se však stále o formu češtiny, která nemá být „slyšet“, ale „vidět“.

⁴ Její příslušníky spojuje nejen komunikace znakovým jazykem, ale i společné kulturní zvyklosti, normy, historie a do značné míry i podobné zkušenosti se životem ve většinové, slyšící společnosti.

⁵ Jazyková varieta je chápána jako „množina jazykových prostředků s podobnou sociální distribucí, resp. s podobnou distribucí teritoriální nebo funkční.“ (Encyklopedický slovník češtiny, 2002, s. 519) S jazykovými varietami v českém znakovém jazyce jsou úzce spojeny otázky týkající se procesu standardizace národního znakového jazyka, výuky českého znakového jazyka a v neposlední řadě metodiky samotného výzkumu českého znakového jazyka, totiž jaká jazyková varieta by měla být popisována. Jejich správné zodpovězení není snadné.

⁶ V severoamerickém společenství neslyšících bylo dokázáno, že „uživatelé znakového jazyka, kteří mají neslyšící rodiče, a ti, kdo se naučili znakový jazyk před šestým rokem života, používají pravidel amerického znakového jazyka více než ostatní uživatelé.“ (Woodward, 1998, s. 12)

⁷ Např. americký znakový jazyk se proměňuje podle sociálních skupin a příslušnosti k určitému etniku, britský podle sociálních skupin a regionu, francouzský podle regionu, pohlaví a věku. (Woodward, 1998)

(formální), nebo neoficiální (neformální) a zda jde o komunikaci intrakulturní (uvnitř komunity neslyšících), nebo intrakulturní (komunikace neslyšících se slyšícími).⁸ Existence jazykových variet v jazycích je přirozeným jevem a nijak nesnižuje jejich hodnotu. V případě českého znakového jazyka však bývá tato přirozená rozrůzněnost chápána jako negativní a problematická „nejednotnost“⁹. Podrobnější výzkumy rozrůzněnosti v českém znakovém jazyce a její popis zatím nebyly provedeny.¹⁰

⁸ O situačně podmíněných variantách v českém znakovém jazyce se podrobněji zmiňuje Macurová: „V interkulturní komunikaci a oficiálních situacích přitom bývají specifické rysy znakových jazyků (simultánnost a užití trojrozměrného prostoru) zhusta potlačeny ve prospěch vyjadřování lineárního, bližšího jazykům mluveným.“⁸ (Macurová, 2001, s. 73) V souvislosti s problematikou sociálního rozrůznění českého znakového jazyka hrají roli i postoje neslyšících k vlastnímu jazyku a k jazyku většinovému, a samozřejmě i naopak, postoje většinové společnosti ke znakovému jazyku a komunikaci neslyšících vůbec. V neposlední řadě i vztah znakového jazyka k jazyku většinovému, u nás tedy češtině. (Macurová – Homoláčová – Ptáček, 1997)

⁹ Tato „nejednotnost“ je jedním z častých argumentů proti používání českého znakového jazyka jako prostředku učební komunikace ve školách pro sluchově postižené, neboť speciální pedagogové nevědí, kterou varietu českého znakového jazyka v didaktické praxi užívat.

¹⁰ Jedinou prací, která se na vybraném vzorku lexika věnuje problematice regionální rozrůzněnosti českého znakového jazyka, je bakalářská práce Magdaleny Vojnarové (2006).

3. Získávání materiálu

Pro sběr materiálu jsem zvolila metodu **elicitace**. Výběr metody jsem zvažovala s ohledem na svůj záměr – získání znaků států v českém znakovém jazyce – a metoda elicitace se mi z tohoto hlediska jevila jako nejvhodnější. V případě znaků států totiž nehrozí ovlivnění češtinou, jako by tomu mohlo být u elicitace gramatických struktur znakového jazyka. Navíc mi tato metoda umožnila získat všechny varianty znaků, které respondent zná a které by jistě ve spontánním projevu všechny najednou neužil. U jednoho respondenta jsem využila jeho zájmu o sport a kromě přehledu států Evropy mi tento respondent spontánně vyprávěl o mistrovství světa v hokeji, o letní Deaflympiádě neslyšících v Austrálii a o připravované zimní Deaflympiádě na Slovensku. Z těchto vyprávění jsem mohla provést excerpce znaků přímo ze spontánního projevu. S ohledem na požadavek získání znaků států Evropy se ukázalo téma sportu jako velmi vhodné. Ostatní respondenti se však do vlastního vyprávění pouštět nechtěli. Bylo pro ně příjemnější a snazší odznakovat seznam jednotlivých států, než aby přemýšleli nad vlastním vyprávěním. Respondenti byli také požádáni, aby uvedli případnou motivaci znaku, je-li jim známa, a aby uvedli, zda je daný znak přejatý z jiného znakového jazyka, nebo zda je tradičním českým znakem, pokud tuto skutečnost vědí.

Každému z respondentů jsem předložila seznam českých názvů jednotlivých evropských států a pro případ nějakých nejasností i mapu Evropy. Projev každého respondenta byl zaznamenán na videokameru. Úkol jsem zadávala já v českém znakovém jazyce, popř. jej zadával neslyšící tazatel.¹¹ Každý respondent po skončení nahrávání vyplnil jednoduchý dotazník (viz Příloha I), který zjišťoval základní údaje důležité pro vyhodnocování materiálu.

Respondentům jsem slíbila, že jejich nahraný projev nebude nikde prezentován, že bude sloužit výhradně pro účely mého vlastního výzkumu a že nebudou zveřejňovány ani žádné jejich osobní údaje. Z tohoto důvodu není nahraný materiál ani údaje o respondentech součástí této práce.

Celkem jsem v období od května 2004 do listopadu 2005 zaznamenala projevy 38 **respondentů**. Respondenti byli převážně prelingválně neslyšící (celkem 30 respondentů, z toho 11 má neslyšící rodiče), jen menšina respondentů bylo nedoslýchavých (6 respondentů), nebo ohluchlých (2 respondenti). Do výzkumu

¹¹ Neslyšící tazatel byl přítomný ve dvou datech natáčení, tj. u natáčení 15 respondentů.

jsem nezařadila žádného slyšícího uživatele českého znakového jazyka. Respondenti pocházeli z **různých míst České republiky**, nejčastěji z Prahy (13 respondentů) a Brna (11 respondentů). Jejich **věk** se pohyboval od 12 do 53 let. Nejvíce respondentů však bylo ve věku 19 až 24 let (23 respondentů). Větší zastoupení mladší generace jsem volila z důvodu, že znalost znaků států je u mladší generace vyšší než u generace starší. Tabulky 1, 2 a 3 zachycují složení skupiny respondentů vzhledem k faktoru pohlaví, věku a bydliště. Faktor vzdělání ve své práci nijak nezohledňovala.

<i>Pohlaví</i>	<i>Počet respondentů</i>
Muž	21
Žena	17

Tab. 1 Složení skupiny respondentů podle pohlaví

<i>Věk</i>	<i>Počet respondentů</i>
10-19 let	7
20-29 let	21
30-39 let	7
40-49 let	1
50-59 let	2

Tab.2 Složení skupiny respondentů podle věku

<i>Místo bydliště</i>	<i>Počet respondentů</i>
Blansko	1
Brno	11
Čestice	1
Frydek-Místek	1
Hodonín	1
Hradec Králové	1
Ivančice	1
Kroměříž	1
Lázně Kynžvart	1
Liberec	1
Nedokovice	1
Pozořice	1
Praha	13
Šumperk	1
Ústí nad Labem	1
Velké Meziříčí	1

Tab. 3 Složení skupiny respondentů podle bydliště

4. Vlastní jména a jejich zařazení do jazykového systému

4.1 Vymezení a funkce vlastních jmen

Vlastní jména (onyma, propria) existují ve většině jazyků, tedy i v jazycích znakových. Jazykověda v této souvislosti mluví o tzv. **jazykových univerzáliích**¹².

Vlastní jména však mají v lexiku jazyků, ať mluvených nebo znakových, neobvyklé postavení. Stojí spíše na jeho periferii a řadí se mezi pojmenování jednoznačná (jednovýznamová).

Šrámek (1999, s. 12n) charakterizuje vlastní jména jako lexikální jednotky pojmenovávající objekty, vztahy a jevy, které je třeba pojmenovat propriálně za účelem pozdější možnosti manipulovat s daným objektem jako s jednotlivinou.¹³ Základní funkcí vlastních jmen je tedy označit pojmenovávaný objekt jako jedinečný, jako jediný svého druhu. Samotná konkrétní vlastní jména jsou především vnějším projevem potřeb společnosti, tj. „uvědoměním si potřebnosti objektu, který společnost uzná za vhodné a žádoucí pojmenovat“ (Knappová, 1992, s. 211). **Moment vzniku jména** se nazývá **propriálně pojmenovací akt** a je následován **momentem užívání** vlastního jména **v komunikaci**. Teprve tento moment naplňuje pojmenovací potřeby společnosti a realizuje speciální propriální funkce (viz níže).

Pojmenované reálné i nereálné objekty, vztahy a jevy spoluvytvářejí kategorii **onymických (propriálních) objektů**¹⁴. S onymickým objektem je vlastní jméno spojeno pouze na základě konvence, nikoli na základě lexikálního významu, nevyjadřuje významový obsah vytvořený souhrnem významových rysů (designát). Vlastní jméno odkazuje vždy jen ke zcela konkrétnímu jedinci nebo konkrétní jednotlivině (denotátu). Vlastní jména lze z tohoto hlediska ztotožnit s termíny, jejichž charakteristickými rysy jsou jednoznačnost, přesnost významu a ustálený vztah mezi termínem a označovaným objektem.

¹² O jazykových univerzáliích lze uvažovat na různých rovinách zobecnění. K **absolutním univerzáliím**, tj. takovým, které mají všechny jazyky, obvykle patří prokázání existence určitého typu jednotek, popř. i kategorií. V tomto významu se za absolutní univerzálie považují např. charakteristiky týkající se počtu fonémů v jazycích (jazyky mají 10-70 fonémů), deiktické prostředky, prostředky kvantifikace a vlastní jména. Patří k nim i určité vlastnosti týkající se roviny syntaktické, např. že ve všech známých jazycích má věta dvoučlennou stavbu (podmět - přísudek) a že slovosled přívlasků před podstatným jménem má vždy určité pořadí. (Čermák, 2001, s. 206)

¹³ Podobně Čechová, 1996; Havránek – Jedlička, 1988; EŠČ, 2002.

¹⁴ Více ke kategorii onymických objektů zejména Šrámek, 1999.

Od apelativ (obecných jmen)¹⁵ se propria liší především tím, že v komunikaci mohou plnit **speciální funkce**, které vyplývají z jedinečnosti samotného onymického systému. Funkce společné všem druhům vlastních jmen jsou následující¹⁶:

- (a) **funkce nominační, individualizující (diferenciační)** – soubor těchto funkcí slouží ke společensky podmíněné identifikaci, tj. k individualizaci objektu (jevu) jazykovými prostředky v rámci objektů téhož druhu, k jeho ohraničení jako neopakovatelné jednotliviny a odlišení jednotlivých prvků dané množiny způsobem od sebe nezaměnitelným,
- (b) **funkce sociálně klasifikující** – tato funkce zařazuje propriálně pojmenovaný objekt do nejrůznějších souvislostí, tj. do určitých věcných, prostorových, sociálních, kulturně historických nebo ekonomických vztahů,
- (c) **funkce asociační, evokační, konotativní** – tyto funkce odkazují na různé objekty identické s obecnými nebo vlastními jmény reálného světa nebo na komplex encyklopedických znalostí, které jsou jeho uživatelům o daném objektu dostupné. Ve vztahu proprium – pojmenovaný objekt mohou aktivovat sémantické nebo emocionální prvky, které primárně nejsou součástí propriálního obsahu vlastního jména (např. jméno *Váňa* konotuje ‚Rusko‘),
- (d) **funkce expresivní, emocionální** by se také dala nazvat psychologickou funkcí vlastního jména, neboť shrnuje to, jakým dojmem jméno působí. Tato funkce je realizována nejen formální podobou jména, ale i začleněním jména do různých druhů komunikátu.¹⁷

Jednotlivé funkce nejsou od sebe zcela oddělitelné, v promluvě jsou realizovány simultánně (současně) a vzhledem k tomu, že jsou podmíněny aspekty jazykovými a společenskými, tvoří otevřenou řadu přístupnou pro funkce nové.

¹⁵ **Obecná jména** neoznačují individuální objekt, k němuž se jazykový znak vztahuje, ale označují druh objektů, skutečností, vztahů a jevů jako celek. Mají zobecňující význam shrnující podstatné rysy třídy objektů či jevů. Apelativa je možné dělit na konkrétní a abstraktní, kolektivní, látková aj. (Čermák, 2001, Příruční mluvnice češtiny, 1995) Apelativně pojmenované objekty, skutečnosti, vztahy a jevy pak tvoří kategorii **apelativních objektů**. Každý z apelativních objektů se může stát objektem onymickým, jestliže se ve společnosti vyskytne potřeba komunikativně objekt individualizovat. Tento proces je nazýván **proprializace (onymizace)**. Mezi vlastními a obecnými jmény také leží přechodný pás a mnohá jména se pohybují mezi oběma skupinami, tj. vlastními i obecnými jmény. Více ke vztahu apelativum – proprium Šrámek, 1999.

¹⁶ Zpracováno podle Knappová, 1992, 1980; Šrámek, 1999.

¹⁷ Podrobněji se všem propriálním funkcím věnuje Knappová, 1992, 1980.

Se systémem daného jazyka jsou vlastní jména spojena „prostřednictvím své matérie (tj. lexikálních prostředků, pojmenovacích postupů, slovotvorných možností, pravidel gramatické a syntaktické organizace promluv/textů atd.)“ (Šrámek, 1999, s. 12). Vlastní jména jsou vždy výsledkem vztahu mezi pojmenovacími, popř. přejmenovacími potřebami konkrétní společnosti a možnostmi výrazových prostředků příslušného systému jazyka.

4.2 Onomastika jako vědecká disciplína a její struktura

Popisem a studiem vlastních jmen se zabývá disciplína zvaná **onomastika**. Onomastika se intenzivně se rozvíjí od 50. až 60. let 20. století. Postupem času ztratila charakter pomocné historické vědy a stala se svébytnou subdisciplínou lingvistiky.

Šrámek (1999) s ohledem na druh pojmenovávaného onymického objektu rozlišuje v onomastice tři hlavní oblasti:

- (a) **geonomastiku**,
- (b) **bionomastiku**,
- (c) **chrématomastiku**¹⁸.

Ad (a) Geonomastika se zabývá vlastními jmény pro **objekty, které leží na povrchu země** a jsou kartograficky **fixovány v mapových dílech**, např. vlastní jména pro státy, vodní toky, a rovněž vlastními jmény pro **objekty mimozemské**, tj. planety, galaxie, souhvězdí, jména umělých nebeských těles apod.

Ad (b) Do bionomastiky spadají vlastní jména pro **živé (nebo jakoby živé) objekty a bytosti**, které jsou **ukotveny v sociálních a společenských vztazích**, např. křestní jména, jména zvířat, jména národů.

Ad (c) Součástí chrématomastiky jsou vlastní jména pro **objekty, vztahy a jevy**, které jsou **výsledkem lidské činnosti** a které jsou upevněny ve společenských,

¹⁸ Tomuto základnímu třídění odpovídá také základní dělení vlastních jmen na **geonyma**, **bionyma** a **chrématonyma**. Další možná kritéria pro třídění vlastních jmen podrobně Šrámek, 1999.

ekonomických, politických, kulturních aj. vztazích, např. jména výrobků, vlastní jména organizací a společenských jevů.¹⁹

Vnitřní struktura jednotlivých oblastí tvoří otevřený systém přístupný pro nové skupiny. Vzhledem k blízkosti některých témat se mohou obsahy skupin doplňovat a překrývat.

Tím, že se onomastika vymanila z pozice pomocné vědy a propracovala obecně teoretické principy a metodologie, získala své pevné místo v jazykovědě a dala vznik novým dílčím disciplínám, např. onomastické gramatice, stylistice vlastních jmen, etymologické onomastice, literární onomastice, mytologické onomastice, socioonomastice, psychoonomastice atp.²⁰ Vnitřní struktura onomastiky je skutečně bohatá a vyjmenovat zde všechny detaily není možné.

4.3 Vlastní jména zeměpisná a jejich třídění

Toponyma (vlastní jména zeměpisná, jména zeměpisná) jsou podskupinou geonym a pojmenovávají objekty, které leží v krajině a jsou kartograficky fixovatelné v mapách.²¹ Toponymy se zabývá samostatná lingvistická disciplína **toponomastika**. Při interpretaci každého zeměpisného jména je třeba zohlednit tři klíčové aspekty pojmenování místa, a to historii, geografii a jazyk. Toponomastika je tedy z tohoto pohledu komplexní vědou.

Šrámek (1999) dělí zeměpisná jména z hlediska osídlenosti na

(a) **oikonoma (vlastní jména místní, vlastní jména sídlištní),**

(b) **anoikonoma (vlastní jména pomístní, vlastní jména nesídlištní).**

Ad (a) Oikonoma pojmenovávají **osídlené objekty**, včetně zpustlých a zaniklých, např. vlastní jména domů, měst, hradů, vsí apod.

¹⁹ Podobnou klasifikaci uvádí i Šmilauer (1966), který onymické objekty třídí do dvou hlavních skupin: (1) **bionyma** – vlastní jména živých nebo jakoby živých bytostí a jiných organismů. (2) **abionyma** – vlastní jména neživých objektů a jevů. Do této skupiny patří jak vlastní jména objektů ležících na povrchu země a objektů mimozemských, tak i vlastní jména výrobků a zařízení vytvořených lidmi. Srov. Encyklopedický slovník češtiny, 2002.

²⁰ Podrobněji zejména Šrámek, 1999.

²¹ Srov. Svoboda, 1983.

Ad (b) Anoikonyma jsou vlastní jména **neosídlených objektů**. Tuto skupinu lze dále podle charakteru pojmenovávaného objektu členit na následující podsystémy:

- i. **hydronyma** – vlastní jména pro vodní toky a plochy – řeky, jezera, moře, oceány, vodopády apod.,
- ii. **oronyma** – vlastní jména pro vertikální členění zemského povrchu i mořského dna – pohoří, hory, skály, jeskyně, roviny aj.,
- iii. **agronyma** – vlastní jména pro ekonomicky využívané plochy – pole, louky, lesy, vinice, obory atd.,
- iv. **hodonyma** – vlastní jména pro komunikační spoje – cesty, stezky, dálnice, silnice, poutní cesty a vlastní jména pro zařízení spojená s cestami a cestováním – mosty, železnice, lanovky, letiště, přístavy apod.,
- v. **choronyma** – vlastní jména pro části zemského povrchu, které nejsou pojmenovány anoikonymicky. Tyto části zemského povrchu vznikly buď **přírozeně** a pojmenovávají je **choronyma přírodní** – vlastní jména pro pouště, regiony a světadíly, anebo **lidskou činností** a jsou pojmenovány **choronymy administrativními** – vlastními jmény pro země, státy, okresy a jiné administrativní celky, národní parky apod. (Šrámek, 1999, s. 163)²²

Některá vlastní zeměpisná jména nelze zařadit jednoznačně, mohou být součástí několika kategorií.

Starší Šmilauerova typologie kategorizuje zeměpisná jména do tří skupin:

- (a) **choronyma** – jména **dílů světa, oblastí, států, zemí, krajin a správních jednotek,**
- (b) **toponyma** – jména **místní**, tj. jména lidských sídlišť a jejich částí, obcí, osad, místních částí (samot, mlýnů, mysliven, hájoven, cihelen apod.), význačných staveb (hradů, kostelů, lékáren, hostinců), jednotlivých domů, ulic, náměstí, mostů v městech atp.

²² Srov. Encyklopedický slovník češtiny, 2002; Svoboda, 1983.

(c) jména **pomístní** – do této podskupiny jsou řazena **hydronyma** (jména vodních ploch a toků), **oronyma** (jména tvarů členitosti zemského povrchu, jména pozemků), jména jednotlivých předmětů a jména komunikací. V rámci skupiny jmen pomístních je možné objekty dále dělit na **přírodní**, tj. dané přírodou) a na **kulturní**, tj. ty, které vytvořil člověk). (Šmilauer, 1966)

5. Státy Evropy

Konec 20. století přinesl na politické mapě světa řadu změn. Politické převraty a uvolnění politických vládních systémů ve světě vedly k osamostatnění a vzniku některých nových států. Tato skutečnost se přirozeně odrazila v geografické místopisné terminologii. Jednotlivé geografické příručky ale tyto změny neregistrují shodně, a výčet a pojmenování jednotlivých států začleňovaných mezi státy Evropy se tedy různí. Proto považuji za důležité uvést přehled států Evropy, které zařadím do svého výzkumu.

5.1 Přehled států Evropy

Při sestavování seznamu jsem vycházela z následujících pramenů: Změny názvů na mapách koncem 20. století (2000), Ottův nový atlas světa (2003) a Školní atlas světa (1998). Tyto zdroje považuji v této problematice za aktuální.

Do svého seznamu jsem zvolila ty nezávislé státy, které jsou shodně uvedeny ve všech třech příručkách, a ta pojmenování, která jsou užívána nejčastěji v atlasech a médiích. Seznam je řazen abecedně a obsahuje celkem 43 států²³:

Albánie

Andorra

Belgie

Bělorusko

Bosna a Hercegovina

Bulharsko

Česká republika

Dánsko

Estonsko

Finsko

Francie

Chorvatsko

Irsko

Island

Itálie

²³ Mapa těchto evropských států je uvedena v Příloze II.

Lichtenštejnsko
Litva
Lotyšsko
Lucembursko
Maďarsko
Makedonie
Malta
Moldavsko
Monako
Německo
Nizozemsko
Norsko
Polsko
Portugalsko
Rakousko
Rumunsko
Rusko
Řecko
San Marino
Slovensko
Slovinsko
Srbsko a Černá Hora
Španělsko
Švédsko
Švýcarsko
Ukrajina
Vatikán
Velká Británie

Do výše uvedeného seznamu jsem nezařadila suverénní stát Řád maltézských rytířů²⁴, který zmiňuje pouze Dokoupil ve Změnách názvů na mapách 20. století (2000). Nutno říci, že o existenci tohoto Řádu jakožto samostatného státu většina společnosti neví a nenajdeme jej ani v žádném z běžně dostupných atlasů světa.

²⁴ Řád maltézských rytířů je nezávislou monarchií již od roku 1099. Sídlí v Římě a duchovní středisko Řádu je na Maltě na břehu zálivu Grand Harbour. Více Dokoupil (2000).

Některé přehledy evropských států, např. přehled prezentovaný britskou agenturou BBC, zařazují mezi evropské státy ještě Arménii, Ázerbajdžán, Gruzii, Kypr a Turecko. Ve výše uvedených titulech jsou však tyto státy řazeny ke státům světadílu Asie.

Podle seznamu těchto evropských států budu hodnotit zastoupení znaků pro jednotlivé evropské státy v našich a vybraných zahraničních slovnících znakového jazyka a znakové řeči. Současně mi tento seznam sloužil jako výchozí pro získávání materiálu českého znakového jazyka a CD-ROM „Evropské státy v českém znakovém jazyce“, který je přílohou této bakalářské práce.

6. Choronyma ve znakových jazycích

Výzkumy vlastních jmen ve znakových jazycích bývají nejčastěji zaměřeny na oblast bionym, zejména na jmenné znaky, tzv. antroponyma, a to zřejmě proto, že jsou důležitou součástí kultury neslyšících. V zahraničí existují mnohé samostatné publikace a studie věnující se klasifikaci jmenných znaků a pojmenovávacím procesům v této oblasti.²⁵ U nás k této problematice existuje pouze jedna diplomová práce²⁶.

O choronymech však příliš informací nemáme. Tento okruh dosud nebyl u nás ani v zahraničí předmětem žádného samostatného lingvistického výzkumu. Pokud se lingvistické práce věnované znakovému jazyku o choronymech zmiňují, je to nejčastěji v souvislosti s dvěma tématy, a to s tématem politické korektnosti znaků států a kontinentů a s tématem obohacování slovní zásoby ve znakovém jazyce (konkrétně s přejímáním).

Při samotném popisu choronym budu vycházet především z popisu jmenných znaků pro osoby, neboť se domnívám, že mezi jmennými znaky a znaky států lze nalézt určité společné principy a charakteristiky. Nejdříve se ale krátce zaměřím na výše zmiňovaná témata, která jsou úzce spjata s problematikou choronym.

6.1 Politická korektnost znaků

Termín **politicky korektní** (*politically correct*) je dnes chápán jako indikátor toho, co je kulturně či společensky akceptovatelné. Tento termín tak nahradil dřívější označení **zdvořilý** (*polite*) a lépe vystihuje zamýšlený význam. Je možné setkat se i s pojmenováním **společensky přijatelné znaky** (*socially acceptable signs*). Pojetí společensky nepřijatelných znaků je však rozsáhlejší

²⁵ Např. Supalla (1992) stanovil obecné kategorie jmenných znaků na materiálu amerického znakového jazyka. Bakerová a Nystová (2003) srovnávají strukturu jmenných znaků v nizozemském znakovém jazyce a v afrických znakových jazycích v Ugandě, v Malí a ve vesnici Adamorobe v Ghaně. McKeeová a McKee (2000) se věnují formě a motivaci jmenných znaků v novozélandském znakovém jazyce.

²⁶ Diplomovou práci na téma Propriálně pojmenovací akty v českém znakovém jazyce zpracovala v roce 2005 R. Faltínová.

a spadají sem nejen politicky nekorektní znaky, ale i tabuová témata a znaky, nadávky aj.²⁷

Proč se vůbec o politické korektnosti uvažuje? Co v mluveném jazyce zní nebo ve znakovém jazyce vypadá „neškodně“ a nezaujatě pro jedno společenství, může být urážející pro společenství jiné. Za politicky nekorektní jsou považovány ty znaky států a kontinentů, které ve své formě nějakým způsobem reflektují zejména národnost a rasu domorodých obyvatel. Znaky pro země, rasy a jiné minoritní skupiny se tak stávají velmi citlivou oblastí a nemusejí být všemi příjemci považovány za neutrální. Urážka však nemusí být nikterak záměrná, neboť pro společenství neslyšících je přímé odkazování k fyzickému vzhledu charakterističtější než pro společenství slyšících, a nebývá tedy v interkulturní komunikaci²⁸ považováno za urážející²⁹. K tomu, aby se uživatelé jazyka zvláště při komunikaci mezi různými společenstvími vyvarovali případným nedorozuměním, mají napomoci právě **politicky korektní znaky** (*politically correct signs, 'PC' signs*). Ohledy na rasu, národnost, pohlaví, víru, věk a jiné činitele tak mají zásadní vliv na změny znakové zásoby.

V souvislosti s politickou korektností jsou nejčastěji diskutovanými znaky znaky pro Afriku, Čínu a Japonsko. V americkém znakovém jazyce³⁰ dřívější znaky pro tyto státy přímo odkazovaly k fyzické charakteristice tamějších obyvatel (obr. 1). (Steward, 2004)

²⁷ Více k pojetí společensky nepřijatelných znaků na materiálu britského znakového jazyka např. Sutton – Spence, Woll, 2003.

²⁸ Interkulturní komunikací je myšlena komunikace uvnitř komunity neslyšících, mezi neslyšícími navzájem. Naproti tomu komunikace neslyšících se slyšícími, tedy komunikace jdoucí přes hranice jednotlivých společenství, je nazývána komunikací interkulturní. Toto dvojí hledisko na pojetí komunikace je důležité pro výběr jazykových prostředků a užívání postupů v komunikaci neslyšících. Srov. Macurová, 1994.

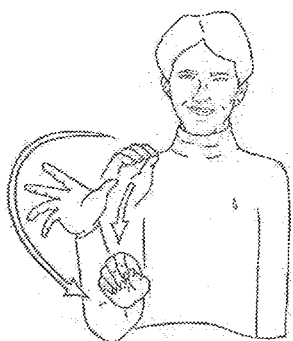
²⁹ Jako urážející mohou některá pojmenování vyznít zejména v překladu do mluveného jazyka, neboť v překladu do mluveného jazyka se může vytratit nemanuální složka znaku, která určuje, zda je znak urážející, nebo není. Společensky neakceptovatelné formy znaků jsou obecně spíše záležitostí nemanuální složky znaku než manuální složky znaku.

³⁰ ASL (American Sign Language) = americký znakový jazyk – tato zkratka bude užívána pouze u obrázků

Obr. 1 ČÍNA (ASL) – starý znak

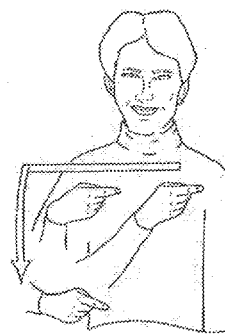
Takový způsob však v dnešní době není považován za politicky korektní, a proto byly tyto znaky nahrazeny znaky jinými, které nijak nereflektují domorodou skupinu obyvatel. Nové znaky AFRIKA³¹ a JAPONSKO nyní odkazují ke tvaru kontinentu (obr. 2) a státu (souostroví) (obr. 3). Znak ČÍNA odkazuje ke tvaru klop typické pracovní haleny čínských obyvatel (obr. 4). Bohužel, v žádném zdroji se mi nepodařilo zjistit, kdy v americkém znakovém jazyce uvedené proměny formy znaků proběhly.

Obr. 2 AFRIKA (ASL)

Obr. 3 JAPONSKO (ASL)

Obr. 4 ČÍNA (ASL)

Přesto je stále možné vidět používání politicky nekorektních znaků zejména mezi staršími uživateli znakového jazyka, jež si mnohdy nejsou vědomi toho, že by

³¹ Tento zápis znaku není standardizovaným způsobem zápisu ve znakovém jazyce. V řadě lingvistických publikací je však užíván právě tento způsob, v němž je znak nahrazen tzv. **glosou**. Tato konvence spočívá ve vybrání slova z příslušného mluveného jazyka, které má přibližně stejný význam jako požadovaný znak znakového jazyka. Glosy jsou obvykle psány velkými písmeny a někteří autoři ještě k tomuto zápisu připojují různé značky, jejichž funkcí je zdůraznit některé gramatické rysy znakového jazyka.

jejich znaky mohly být vnímány jako nevhodné, či dokonce urážející. (Sutton-Spence, Woll, 2003)

Je nutné také připomenout, že ne všichni neslyšící mají na vhodnost a nevhodnost užívání některých znaků jednotné názory a že záleží spíše na osobním nazírání na tuto problematiku.

Podobné tendence, jaké byly popsány na vybraných znacích amerického znakového jazyka, se začínají prosazovat i v našem prostředí, v českém znakovém jazyce. Srovnajme například, jak vypadal starý³² znak AFRIKA a jeho dnešní podobu. Starší znak, doposud užívaný zejména staršími neslyšícími, odkazuje k tamějším obyvatelům, k černochům (obr. 5)³³. Ve znaku pro africký kontinent, jež je používán dnes převážně mezi mladými neslyšícími, stále zůstává odkaz k barvě pleti obyvatel, ale jeho součástí je i odkaz ke tvaru kontinentu (obr. 6). Je možné, že v budoucnu znak projde další proměnou a že další generace neslyšících bude užívat znak, v kterém bude ponechána pouze část poukazující ke tvaru kontinentu. Dnešní znaky ČÍNA a JAPONSKO jsou identické s novými znaky z amerického znakového jazyka. Zda i u nás byly jejich starší podoby politicky nekorektní, se mi nepodařilo zjistit. Jejich dnešní forma se shoduje s formou v našem nejstarším slovníku a s mým pozorováním tohoto jevu mezi staršími uživateli znakového jazyka.

Obr. 5 AFRIKA – starý znak

³² Vycházím z formy znaku, která je zachycena ve Slovníku znakové řeči (1988).

³³ V rámci celé práce platí, že pokud u obrázku znaku není připojena zkratka zdrojového znakového jazyka, jedná se o znak z českého znakového jazyka.

Obr. 6 AFRIKA – nový znak

Jak poznamenávají autorky Sutton - Spencová a Wollová, jako politicky nekorektní znaky bývají označovány i některé tzv. „nepřesné“ znaky (*'inaccurate' signs*), jelikož jsou svou vizuální motivací zavádějící a nevhodné. Nicméně označení „nepřesný“ znak nezbytně neznamená, že jde o znak urážející, a tedy politicky nekorektní. Eventuální politická nekorektnost těchto znaků však zavádá vhodnou příležitost k možné změně znaku. Např. v dnešním britském znakovém jazyce³⁴ byl starý znak INDIE (obr. 7), odkazující k červené tečce uprostřed čela, některými považován za „nepřesný“, neboť jako by vylučoval ty, pro něž toto zdobení není součástí jejich kultury. Nový znak (obr. 8) je pozměněn a odkazuje pouze ke tvaru daného subkontinentu, což je považováno za zcela neutrální vůči všem tamějším obyvatelům. V českém znakovém jazyce přetrvává forma znaku, který je vzhledem k vizuální motivaci možné označit za „nepřesný“ (obr. 9).

Obr. 7 INDIE (BSL) – starý znak

Obr. 8 INDIE (BSL) – nový znak

³⁴ BSL (British Sign Language) = britský znakový jazyk – tato zkratka bude užívána pouze u obrázků

Obr. 9 INDIE

Znak RUSKO je v britském znakovém jazyce stále artikulován zdviženou sevřenou pěstí značící komunistický pozdrav, ačkoliv Rusko již není státem s komunistickým systémem vlády. Tento znak je proto možné označit za „nepřesný“ kvůli nevhodné vizuální motivaci znaku a je nutné upozornit i na potenciální pochopení znaku jako politicky nekorektního.

V našem prostředí se oblastí politicky korektních znaků nikdo nezabývá. Podobně ani oblast „nepřesných“ znaků není nijak brána v potaz. Politickou nekorektnost bychom mohli shledat pouze u již výše popsaného znaku AFRIKA a „nepřesnost“ u znaku INDIE. U evropských států jsem žádný znak, který by měl platnost politické nekorektnosti nebo „nepřesnosti“, nenašla.

6.2 Přejímání znaků z cizích znakových jazyků

Přejímání slov, v případě znakového jazyka znaků, z jiných jazyků je běžným způsobem obohacování slovní/znakové zásoby. Řada znaků tak vstupuje do znakové zásoby určitého jazyka prostřednictvím výpůjček z jiných znakových jazyků.

Tento postup je velmi dobře patrný v oblasti choronym, především v případě názvů států a jejich měst. V této souvislosti se někdy se mluví o užívání tzv. **domorodých znaků** (*indigenous signs*). Jde o používání znaku, který je tradiční v daném znakovém jazyce té určité země. Např. vedle českého znaku pro stát Belgie (obr. 10) je běžně užíván i belgický znak BELGIE (obr. 11). Tato skutečnost může

být chápána nejen jako přejímání z cizího znakového jazyka, ale i jako projev určité politické korektnosti a předcházení možným společenským nedorozuměním.

Obr. 10 BELGIE

Obr. 11 BELGIE (belgický znakový jazyk)

Jak uvádí Milesová (1989), podnět k užívání jednotlivých národních znaků, které jsou preferovány v dané zemi, dala svým členským zemím Světová federace neslyšících³⁵. Rozšíření přejímání z cizích znakových jazyků a užívání domorodých znaků je dáno zejména vzrůstající tendencí pořádat mezinárodní setkání neslyšících prostřednictvím různých aktivit, jako je např. sport a kultura neslyšících. Rozšíření užívání domorodých znaků je dále dáno obecně většími možnostmi cestovat po světě. Nemalý podíl má také misionářská práce pro neslyšící. (Bar-Tzur, 2000) V posledních letech se tak domorodé znaky určitého státu stávají zdomácnělými a obvyklými v řadě cizích znakových jazyků, a to zejména mezi mladými uživateli znakového jazyka.³⁶ Nejpodrobněji byla tendence přejímání znaků z cizích znakových jazyků popsána ve spojitosti s britským znakovým jazykem (např. Sutton – Spence, Woll, 2003; Miles, 1989; Kyle, Woll, 1993) a s americkým znakovým jazykem (např. Valli, Lucas, 1995).

Bar-Tzur (2000) se věnuje užívání domorodých znaků v souvislosti s otázkou, co mají ukazovat tlumočníci znakového jazyka, zda mají užívat znaky domorodé, nebo zda mají spíše užívat znaky ze svého znakového jazyka, tj. znaky tradiční. Podle něho svědčí pro užívání domorodých znaků následující výhody a klady:

³⁵ World Federation of the Deaf (WDF) je mezinárodní nevládní organizace, která sdružuje národní organizace neslyšících. Její historie začala v roce 1951 na prvním světovém kongresu v Římě. V současné době Světová federace neslyšících zastupuje přibližně 70 milionů neslyšících lidí ze 127 zemí z celého světa. Mezi cíle jejích snah patří zlepšení statutu národních znakových jazyků, zkvalitnění vzdělávání pro neslyšící občany, usnadnění přístupu k informacím a službám a prosazování základních lidských práv pro neslyšící v rozvojových zemích.

³⁶ Srov. Valli, Lucas, 1995.

Užívání domorodých znaků (1) poukazuje na jednotnost neslyšících lidí po celém světě a povzbuzuje k podpoře a pomoci ostatním zemím v jejich boji za práva a svobodu neslyšících, (2) tím, že upozorňuje na průsečík mezi kulturami neslyšících, zvyšuje hrdost neslyšících na jejich jazyk a kulturu, (3) vyjadřuje respekt k právu ostatních zemí na rozhodování o sobě s ohledem na jejich vlastní identitu, (4) snižuje nutnost spellování prstovou abecedou názvy zemí, pro které ve svém znakovém jazyce nemáme znak, (5) některé (tradiční) znaky v našem znakovém jazyce mohou být považovány za urážlivé či hanlivé a užívání domorodých znaků tomuto problému předchází.

Bar-Tzur (2000) však uvádí i negativní stránky užívání domorodých znaků: (1) někteří neslyšící lidé preferují znaky ze svého vlastního znakového jazyka a tlumočnický znakového jazyka, který užívá domorodé znaky, se může jevit jako ten, kdo rozhoduje o znakovém jazyce, (2) nové znaky mohou být matoucí a může být „obtěžující“ je používat (zvláště v případech, kdy v našem znakovém jazyce znak pro daný stát existuje), (3) slyšící lidé také neuvítají názvy států v domorodém mluveném jazyce, např. Deutschland pro Německo, (4) některé domorodé znaky mohou být podobné s jinými znaky v našem znakovém jazyce.

6.3 Klasifikace choronym podle motivace znaku

Jak jsem zmínila v úvodu celé této kapitoly, dosavadní výzkumy v oblasti proprií ve znakových jazycích byly nejčastěji zaměřeny na jmenné znaky (*name signs*). V souvislosti s jejich výzkumem byly vytvořeny různé klasifikace jmenných znaků, které jsou založeny především na obdobných způsobech motivace jmenného znaku (např. Supalla, Padden, 1997; Mc Kee, Mc Kee, 2002, Rainó, 2002). Pouze Bakerová a Nystová (2003) uvádějí vedle porovnání motivací jmenných znaků i srovnání fonologických vlastností jednotlivých jmenných znaků.

Pro choronyma ve znakových jazycích doposud nebyla žádná klasifikace vytvořena. Při jejím vytváření budu vycházet z přečtené literatury o jmenných znacích a z vlastních úvah.

Jak uvádí Faltínová (2005), základní typologie jmenných znaků pochází od Supally, který vyděluje dvě hlavní skupiny jmenných znaků, a to jmenné znaky **arbitrární** (*arbitrary*) a jmenné znaky **deskriptivní** (*descriptive*). Ostatní „klasifikace jmenných znaků v různých znakových jazycích v podstatě pouze

obměňují základní klasifikaci Suppalovu, navrhují nové termíny pro již dané skupiny jmenných znaků, případně přidávají navíc nové kategorie“. (Faltínová, 2005, s. 55) Tyto dvě výše zmíněné základní skupiny znaků lze nalézt i mezi znaky států.

Znaky států lze podle motivace znaku dělit na:

(1) **Znaky arbitrární** jsou znaky, u nichž **mezi formou znaku a označovaným objektem není žádný přímý vztah**. Forma znaku a jeho užívání jsou založeny jen na konvenci, tzn. na dohodě mezi lidmi daného společenství, ve kterém je znak užíván. Příkladem může být znak BELGIE (obr. 12) v českém znakovém jazyce, který se mi zdá být arbitrární. Je však ale i možné, že tento znak je popisný s nejasnou vizuální motivací.

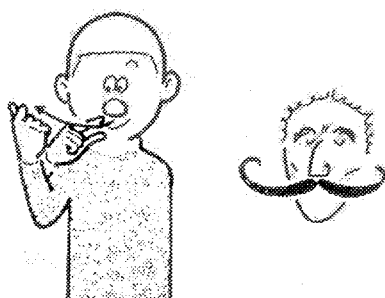

Obr. 12 BELGIE

(2) **Znaky popisné (znaky deskriptivní)** (*descriptive signs*) vycházejí z **charakteristiky samotného označovaného objektu**, tj. daného státu. Jak uvádí Bar-Tzur (2000), tyto znaky se odvozují od konkrétních příznačných **rysů** daného „nositele“ jména jako jsou např. vzhled obyvatel (např. MAĎARSKO v mezinárodním znakovém systému³⁷ – obr. 13), tvar země (např. ITÁLIE v českém znakovém jazyce – obr. 14), typické oblečení, pokrývka hlavy v zemi (např.

³⁷ MZS = mezinárodní znakový systém – tato zkratka bude užívána pouze u obrázků. Mezinárodní znakový systém neslyšících (lze se setkat i s označením Gestuno, popř. i mezinárodní znakový jazyk) není žádným skutečným mezinárodním znakovým jazykem, jak by se na první pohled mohlo zdát. Jedná se pouze o soubor znaků, které byly vybrány z různých znakových jazyků a jsou pro většinu uživatelů snadno srozumitelné. Jsou tedy mezinárodně srozumitelné a rovněž i snadno naučitelné. Systém však nemá žádnou konkrétní gramatiku. Tento standardizovaný systém znaků byl vytvořen v roce 1973 komisí, kterou ustanovila Světová federace neslyšících (World Federation of the Deaf). Samotné užívání mezinárodního znakovacího systému je velmi limitované. Prakticky se používá pouze na Světových hrách neslyšících a na festivalu Deaf Way. (Wikipedia, [2005]). Více např. Jones, 2001.

ŠVÉDSKO v českém znakovém jazyce – obr. 15, SLOVENSKO v českém znakovém jazyce – obr. 16), zvyklost ve stravování (např. TAIWAN v mezinárodním znakovém systému – obr. 17), slavná stavba v dané zemi (např. PANAMA v mezinárodním znakovém systému – obr. 18), státní vlajka nebo státní znak (např. MALTA v mezinárodním znakovém systému – obr. 19, RAKOUSKO v českém znakovém jazyce – obr. 20), domorodé zvíře (např. THAJSKO v českém znakovém jazyce – obr. 21), zvyk (např. INDIE v mezinárodním znakovém systému – obr. 22) či náboženské gesto (např. VATIKÁN v mezinárodním znakovém systému – obr. 23), typický hudební nástroj (např. SKOTSKO v českém znakovém jazyce – obr. 24), národní barva (např. RUSKO v mezinárodním znakovém systému – obr. 25) aj.

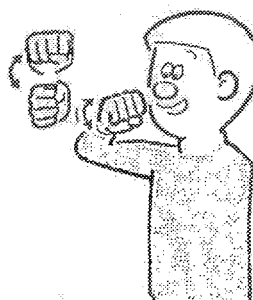

Obr. 13 MAĎARSKO (MZS) – motivace: kníry, které nosívali muži

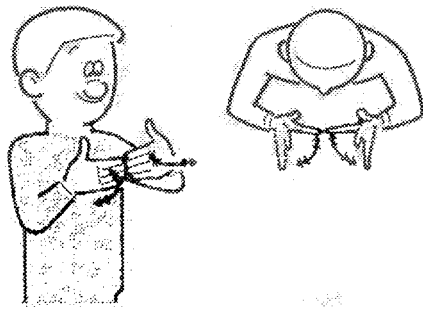
Obr. 14 ITÁLIE – motivace: tvar státu

Obr. 15 ŠVÉDSKO – motivace: chlupaté rukávy soudců

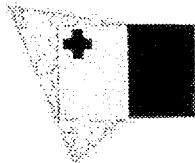

Obr. 16 SLOVENSKO – motivace: tvar klobouku

Obr. 17 TAIWAN (MZS) – motivace: jedení cukrové kukuřice

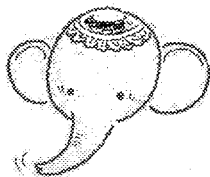
Obr. 18 PANAMA (MZS) – motivace: otvírání brány v Panamském průlivu

Obr. 19 MALTA (MZS) – motivace: kříž na vlajce

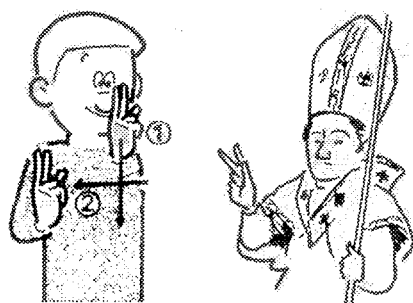
Obr. 20 RAKOUSKO – motivace: tvar orlice ve státním znaku

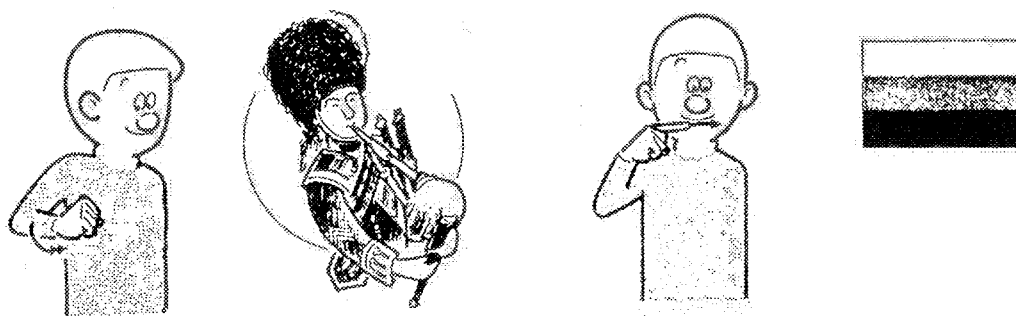
Obr. 21 THAJSKO – motivace: chobot slona

Obr. 22 INDIE (MZS) – motivace: tečka uprostřed čela u vdaných žen

Obr. 23 VATIKÁN (MZS) – motivace: žehnající gesto papeže

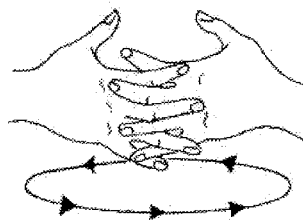
Obr. 24 SKOTSKO – motivace: hra na dudy

Obr. 25 RUSKO (ASL) – motivace: ruský znak pro červenou

Ve znaku se tak maximálně využívá podobnost s něčím charakteristickým pro daný stát. Přestože tyto znaky „popisují“ skutečnost, nejsou žádnou pantomimou. Při vytváření a produkci těchto jmenných znaků jsou plně respektována pravidla znakového jazyka, jakými je např. využití znakovacího prostoru a tvarů ruky odpovídajících danému objektu, který zastupují (klasifikátorové tvary ruky). Se znakem bývá bezhlasně artikulováno i jméno z mluveného jazyka nebo jeho přibližná podoba.

Popisné zeměpisné znaky jsou stejně jako popisné jmenné znaky osob nejpočetnější skupinou jmenných znaků. Oproti popisným jmenným znakům osob jsou ale mnohem trvalejší. Přestože řada z nich byla vytvořena již dávno a reflektují typický rys určité země v tom kterém čase, jsou užívány i nadále, i když skutečnost pro motivaci znaku již pominula. Jak uvádí Milesová (1989) v britském znakovém jazyce např. znak pro Francii poukazuje ke zakrouceným knírům, znak pro Německo je motivován tvarem přilby z roku 1914 a znak pro Rusko odkazuje ke komunistickému salutování.

Ne vždy je možné **vizuální motivaci znaku** objektivně vysvětlit. Často se stává, že se jedná spíše o jakousi lidovou vizuální motivaci, kdy se uživatelé snaží dodatečně nalézt nějakou motivaci znaku. Ta však může být zcela odlišná od té skutečné a původní, popř. znak vůbec nemusí být původně popisný a vizuální motivace je k němu domyšlená.³⁸ Příkladem lidové vizuální motivace mohou být čtyři různé verze vysvětlení motivace znaku AMERIKA (obr. 26) z amerického znakového jazyka, které uvádí Markowicz (2001). Jedno vysvětlení říká, že vzájemně propojené natažené prsty ve znaku poukazují k pruhům na státní vlajce Spojených států amerických. Druhé vysvětlení této formy znaku odkazuje k reprezentaci plaňkového plotu z horizontálních latěk, třetí výklad odkazuje k podobě tradičního srubu a čtvrtý k zobrazení spojení států do jednotné federace. Všechna tato vysvětlení vzájemně nijak nesouvisí a nelze jednoznačně rozhodnout, které lze označit skutečnou vizuální motivaci znaku AMERIKA.

Obr. 26 AMERIKA (ASL)

Jak znaky arbitrární, tak i znaky popisné nijak nesouvisí s mluveným jazykem konkrétní většinové společnosti, v níž komunita neslyšících žije.

(3) Motivace znaků znakového jazyka však může vycházet i z většinového **mluveného jazyka**. Dochází k tomu především formou **spellování**, spellování **prstovou abecedou** (*fingerspelling*), kdy jsou ruce vzájemně v takové pozici, že reprezentují některé z písmen národní prstové abecedy³⁹. Písmena prstové abecedy

³⁸ Taková domyšlená vizuální motivace může sloužit jako určitá mnemotechnická pomůcka. Dospělí, kteří se učí znakový jazyk, shledávají snazší učení se těm znakům, které obsahují ikonický prvek. Tento proces je obdobný jako při učení se slovíčkům cizího mluveného jazyka, kde lze vymyslet nějakou mnemotechnickou pomůcku. V tomto ohledu může být taková vizuální motivace užitečná. Nicméně výzkumy ukazují, že vizuální motivace nemá žádný vliv na osvojování si znakového jazyka a není nic známo o její funkci pro plynně znakovující.

³⁹ Prstová abeceda je součástí znakového jazyka a stejně jako znakový jazyk je vizuálně-motorická. Ustálené pozice prstů a dlaně jedné ruky nebo obou rukou zastupují jednotlivá písmena abecedy mluveného jazyka. „Neslyšící prstovou abecedou nejčastěji užívají pro spellování neboli vyhláskování slov mluveného jazyka, a to především slov přejatých z cizích jazyků, vlastních jmen a termínů.“ (Kuchařová, 2005, s. 28)

jsou použita buď ke **spellování celého jména z mluveného jazyka**, nebo jsou k vytvoření znaku použita pouze **počáteční písmena ze jména z mluveného jazyka**, např. znaky pro státy Lichtenštejnsko (obr. 27) a Vatikán (obr. 28) v českém znakovém jazyce. Takto vytvořené znaky států se nazývají **inicializované**. Při užití počátečního písmene ze jména z mluveného jazyka může být k danému písmenu prstové abecedy připojen ještě specifický pohyb (obr. 27, obr. 28).

Mezi inicializované znaky lze zařadit i znaky, které namísto prstové abecedy využívají pomocných artikulačních znaků⁴⁰. Počáteční písmeno ze jména mluveného jazyka v takovém případě není ukázáno pomocí písmene prstové abecedy, ale pomocí pomocného artikulačního znaku pro dané písmeno. Příkladem může být znak IRSKO (obr. 29) v českém znakovém jazyce. Tento postup je charakteristický spíše pro starší generaci uživatelů znakového jazyka a je zřejmě dán orálním způsobem vzdělávání, které v dřívějších letech převažovalo.

Obr. 27 LICHTEJNŠTEJSKO

Obr. 28 VATIKÁN

Obr. 29 IRSKO

⁴⁰ Pomocné artikulační znaky patří mezi daktylní znaky a jsou účinnou pomůckou zejména při rozvíjení zvukové stránky mluvené řeči sluchově postižených dětí. Podporují nejen správnou artikulaci příslušné hlásky, ale i její fixaci a automatizaci. Počet pomocných artikulačních znaků odpovídá počtu hlásek mluveného jazyka. Pomocný artikulační znak svým charakterem provedení upozorňuje na správnou polohu mluvidel, na specifiku výdechového proudu, na chvění mluvidel při tvoření znělých souhlásek apod. Systém pomocných artikulačních znaků však není kodifikovaný a může se lišit v různých školách pro sluchově postižené lišit. (Krahulcová-Žatková, 2002)

Spelování celého jména z mluveného jazyka se v případě států využívá zejména tehdy, když znakovíci nezná žádný znak pro daný stát. Je-li však jméno v mluveném jazyce příliš dlouhé nebo pro spelování prstovou abecedou „nepohodlné“, znakovíci obvykle užívá pouze prvního písmene ze jména jako u znaku inicializovaného a spolu s ním artikuluje celé jméno z mluveného jazyka nebo jeho přibližnou podobu.

Do kategorie tohoto způsobu motivace znaků spadají i tzv. **spellovací vzorce**, které jsou však typické zejména pro názvy měst v britském znakovém jazyce. V těchto vzorcích je využito několika málo písmen z názvu v mluveném jazyce, které tak reprezentují celé pojmenování. Např. Bristol může být znakován jako B-L, Newcastle jako N-C, Birmingham jako B-H-M. Jednotlivá písmena bývají propojena pomocí specifických pohybů. (Miles, 1989) V žádné literatuře není vyloučena možnost užití takového vzorce při pojmenování státu na světě.

(4) Jak jsem již ukázala ve třetí skupině znaků států, běžně dochází k motivaci znaků z jazyků, které jsou se znakovým jazykem v častém vzájemném kontaktu, ačkoli se liší způsobem své existence. I poslední skupinu tvoří znaky, které využívají mluveného jazyka. V tomto případě jde o využití **hláskové podobnosti jména státu s jiným slovem v mluveném jazyce**. Význam takového hláskově podobného slova je přeložen do znakového jazyka a spolu s ním je však artikulován název státu v mluveném jazyce nebo jeho přibližná podoba, a nikoli ono hláskově podobné slovo. Příkladem z této skupiny může být tradiční znak DÁNSKO (obr. 30) v českém znakovém jazyce, který využívá podoby se slovem daň a je artikulován znakem DAŇ z českého znakového jazyka.

Obr. 30 DÁNSKO

7. Zpracování znaků států Evropy ve slovnících znakového jazyka a znakové řeči⁴¹

7.1 Slovníky znakového jazyka

Slovníky znakového jazyka mohou být prezentovány ve čtyřech formách – ve formě knižních publikací, na videokazetách, na CD-ROMech nebo na internetových stránkách. Pořadí forem slovníků odpovídá časové posloupnosti, jak se jednotlivé formy s rozvojem technických možností vyvíjely.

Knižní forma slovníků patří mezi tradiční, a přestože umožňuje pouze statické zachycení informace ve znakovém jazyce, je dnes stále využívána, a to zejména z důvodů snadné dosažitelnosti slovníku a nízkých nákladů na výrobu, a tím i nižší pořizovací ceny pro uživatele. Slovníky na videokazetách, ačkoliv oproti fotografiím umožňují přesně zaznamenat průběh znaku, lze již považovat za zastaralé, protože nevyhovují požadavkům uživatelů, zejména požadavku snadné přístupnosti ke slovníku a pohodlnému vyhledávání v něm. V dnešní době se stávají nejpobulárnějšími slovníky vytvořené jako softwarové programy uložené na datových nosičích, nejčastěji CD-ROMech. Výhody „elektronických“ slovníků znakového jazyka jsou nepochybné, neboť na rozdíl od statického zachycení v knižních formách slovníků, které většinou ani po doplnění směrovými šipkami a slovním popisem správné pochopení průběhu znaku neumožňují. Ale dovolují i snadnou orientaci v celém slovníku a snadné vyhledávání konkrétního hesla. Je nesporné, že složitý pohyb občas nelze zcela věrohodně a objektivně popsat statickými údaji nebo slovním popisem. Nejnovějšími „elektronickými slovníky“ znakového jazyka jsou tzv. internetové slovníky, jejichž heslář si vytvářejí sami uživatelé. U nás však tyto slovníky zatím nemají dobrou úroveň.

⁴¹ Pojem znaková řeč před přijetím Zákona č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů byl pojmenován pro v té době lingvisticky neprobádaný komunikační systém neslyšících lidí, dnes nazývaný český znakový jazyk. Zodpovědět otázku jaké důvody vedly k vytvoření spojení „znaková řeč“ a jeho následnému vžití v naší společnosti je obtížné. Dodnes tento pojem bývá hojně zaměňován či ztotožňován s dalšími pojmy, a to s českým znakovým jazykem a znakovanou češtinou.

7.2 Slovníky českého znakového jazyka a znakové řeči

V lexikografických pracích českého znakového jazyka a znakové řeči jsou znaky států Evropy zpracovány v různé míře a úplnosti. V nabídce českých slovníků však nelze nalézt žádný, který by se věnoval výhradně zeměpisným vlastním jménům, resp. znakům států. Znaků států bývají zařazeny pouze ve slovnících všeobecných, a to buď v nějaké zvláštní podkapitole, nebo přímo v abecedním hesláři všeobecné znakové zásoby.

Záměrem této kapitoly je představit způsob zpracování znaků států Evropy v českých všeobecných slovnících a učebních textech znakového jazyka a znakové řeči, které byly vydány v knižní podobě a na CD-ROMech.

A) Knižní slovníky

V **Slovníku znakové řeči** (1988), nejstarším českém slovníku, jsou znaky států zařazeny ve zvláštní kapitole „Světadíly, státy, města“ na konci knihy mimo abecední heslář. Tato kapitola obsahuje znaky jen pro některé evropské státy – Anglie, Belgie, Bulharsko, Československo, Dánsko, Finsko, Francie, Holandsko, Itálie, Jugoslávie, Maďarsko, Německo, Norsko, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Řecko, Slovensko, SSSR, Španělsko, Švédsko a Švýcarsko. Je nutné zmínit skutečnost, že některé evropské státy v době vydání slovníku ještě nebyly samostatné, nemohou tedy být součástí této podkapitoly. Nicméně chybí zde i státy, které již samostatné byly jako např. Portugalsko nebo Lichtenštejnsko. Každý znak je znázorněn pomocí fotografie doplněné směrovými šipkami naznačujícími průběh pohybu při artikulaci znaku (obr. 31, 32), popř. i krátkým slovním popisem (obr. 33, 34). U žádného státu není uvedeno více variant.

Obr. 31 NORSKO

Obr. 32 RAKOUSKO

Norsko Natažený ukazovák a prostředník, vlnivý pohyb zleva doprava.

Rakousko Palec s ukazovákem ve štipci jdou od úst před tělo, kde vodorovně zakrouží.

Obr. 33 Popis ke znaku NORSKO

Obr. 34 Popis ke znaku RAKOUSKO

Všeobecný slovník českého znakového jazyka A-N (2002) a Všeobecný slovník českého znakového jazyka O-Ž (2004), který je u nás nejnovějším titulem v oblasti slovníků znakového jazyka, uvádí znaky států podle počátečního písmene jejich českého ekvivalentu. Jednotlivé znaky států jsou tak zařazeny ve všeobecném hesláři. Vzhledem k rozsahu hesláře je však míra zastoupení znaků států nevelká a jejich výběr není nijak systematický. Autor se zaměřil převážně na sousední státy České republiky. Z evropských států je ve slovníku zařazeno pouze 11 států – Belgie, Bělorusko, Bulharsko, Česko, Francie, Maďarsko, Německo, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko. Každý znak je znázorněn fotografií, která je doplněna směrovými šipkami a notací⁴² (obr. 35). Pod každým vyobrazením znaku je navíc napsán minimální český (větný) kontext, v jakém lze heslo použít. Jako jediný slovník zohledňuje regionální rozrůzněnost znakového jazyka. Součástí hesla je tedy i označení regionu původu znaku.

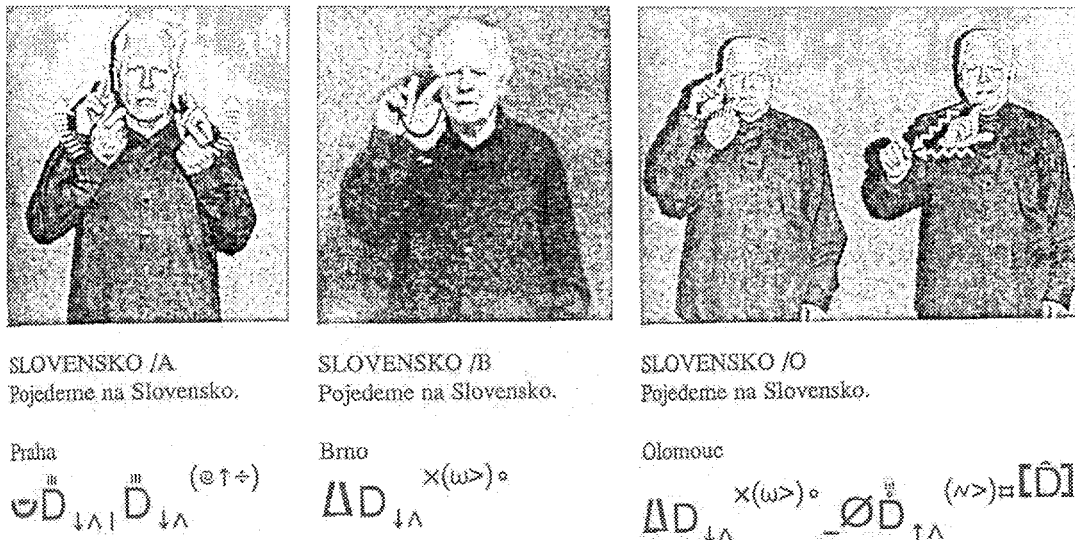

ČESKO / A
Na hokejovém mistrovství republiky si zlatou medaili odneslo Česko.
Praha
3B_{1<} mXm *

Obr. 35 ČESKÁ REPUBLIKA

⁴² Přestože znakový jazyk v psané podobě neexistuje, byl pro mnohé znakové jazyky z důvodů výzkumu a uchování znaků vytvořen **standardizovaný způsob zápisu**. Tyto notační systémy většinou postihují jen manuální komponenty znaku. Notační systém je nepostradatelný nejen pro výzkum znakového jazyka, ale nepřímo může sloužit i komunitě neslyšících, neboť díky zápisu znaků je možné uchovávat znaky, které užívaly starší generace a s kterými se tedy dnes téměř nesetkáme. Svůj význam by notace mohla mít i pro studenty při výuce znakového jazyka jako plně srozumitelný způsob všem zapisovatelům, jak si písemně zachytit naučené znaky. Podrobněji k systému standardizovaného způsobu zápisu pro český znakový jazyk Macurová, 1996, Bímová, 2002.

U tří států – Bulharsko, Belgie a Slovensko (obr. 36) – je uvedeno více variet, užívaných buď v různých regionech České republiky, nebo v rámci jednoho regionu.

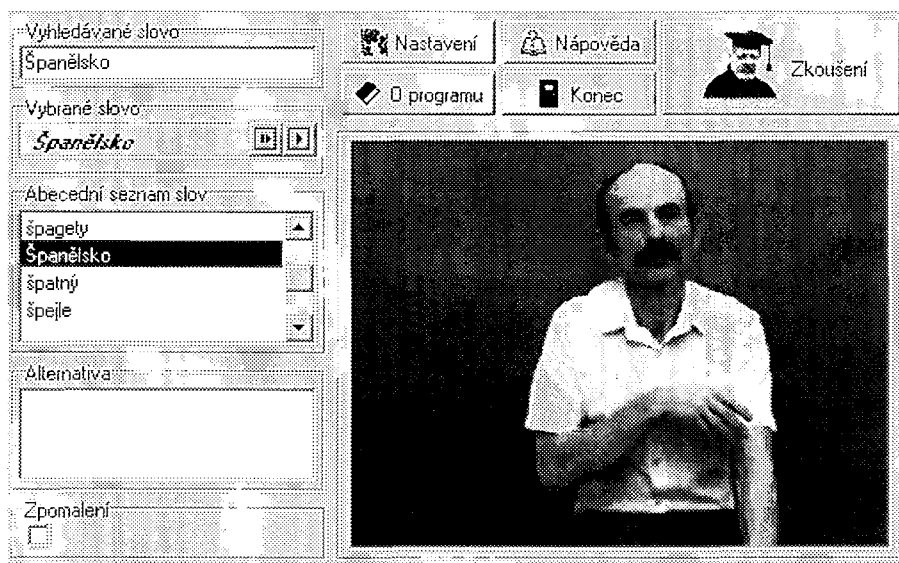
Obr. 36 SLOVENSKO

Ostatní všeobecné knižní slovníky a učební texty – **Základy české znakové řeči I.** (1993), **Obrázkové karty se znakovou řečí** (1996), **Učíme se českou znakovou řeč** (1997), **Než půjdeme do školy** (2000), **Znakování pro každý den** (2001) a **Slovník znakového jazyka**, který vychází pravidelně na stránkách časopisu Gong (od května 1999) – žádný ze znaků evropských států neuvádějí.

B) CD-ROMy

Čtyřdílný CD-ROM **Český slovník znakového jazyka 1–4** (1997) je řazen abecedně podle počátečního písmene českých ekvivalentů znaků. Znaky tedy nejsou uspořádány tematicky. Celkem je na tomto CD-ROMu zařazeno 30 evropských států – Albánie, Belgie, Bělorusko, Bulharsko, Česko, Černá Hora, Estonsko, Finsko, Francie, Holandsko, Chorvatsko, Irsko, Island, Itálie, Litva, Maďarsko, Malta, Monako, Německo, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Španělsko (obr. 37), Švýcarsko a Ukrajina. Srbsko a Černá Hora jsou v hesláři uvedeny zvlášť, ačkoliv se jedná o soustátí, které vzniklo přeměnou Svazové republiky Jugoslávie. Jednotlivé znaky jsou zprostředkovány videm z čelního pohledu. Pouze u znaku pro stát Španělsko jsou uvedeny dvě

variety, avšak druhá varieta znaku ŠPANĚLSKO je znakem pro stát Švédsko. Figurant k danému znaku i slovo Švédsko artikuluje. V tomto případě se jedná o chybu programátora.

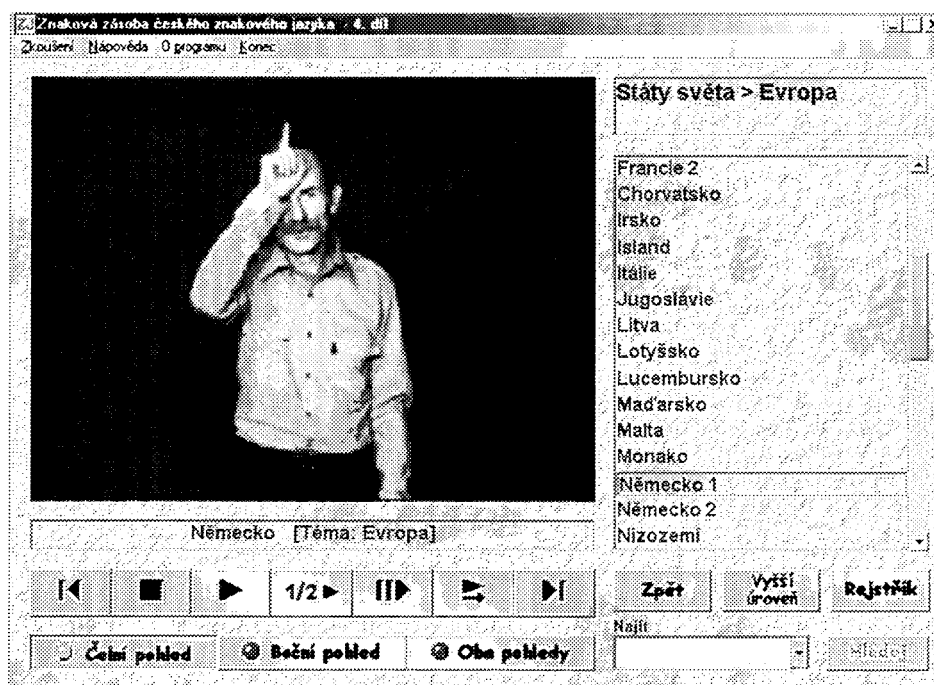
Obr. 37 ŠPANĚLSKO

Čtyřdílný CD-ROM **Kurz české znakové řeči I., II., III., IV.** (2002, 2003, 2004, 2005), vydaný Uníí neslyšících Brno, se v 9. lekci třetího dílu zabývá znaky států pro města, kontinenty a státy. Sekce státy obsahuje celkem 21 evropských států – Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Holandsko, Chorvatsko, Itálie, Irsko, Německo, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rusko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko (obr. 38) a Švédsko. V této části jsou zařazeny i jednotlivé historické země Velké Británie a Spojené státy americké. U států Německo a Španělsko jsou uvedeny dvě variety. Jednotlivé znaky jsou prezentovány poněkud netradičním způsobem. Figuranti jsou oblečeni do tematicky laděných kostýmů, což někdy neumožňuje správně si osvojit požadovaný znak. Není zřejmé, zda jsou vzhledem k autorské organizaci ve slovníku prezentovány znaky užívané převážně v Brně a okolí.

Obr. 38 ŠPANĚLSKO

Podobně jako Slovník znakové řeči zpracovává CD-ROM **Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 1., 2., 3., 4.** (2004) znaky států v samostatném oddílu. Znaky států jsou zařazeny ve 4. dílu slovníku v sekci Státy světa. Jednotlivé státy jsou dále rozděleny podle své příslušnosti ke kontinentu. Téma Evropa zahrnuje celkem 36 nezávislých států – Albánie, Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Irsko, Island, Itálie, Jugoslávie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Monako, Německo (obr. 39), Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Ukrajina, Vatikán, Velká Británie. Mezi evropské státy je zařazen i stát Turecko a jednotlivé historické země Velké Británie. V hesláři je uvedena bývalá Jugoslávie, ačkoliv byla v roce 2003 přejmenována na Srbsko a Černou Horu. U některých států jsou uvedeny dvě variety, např. u Řecka, Ruska a Německa. Jednotlivé znaky jsou prezentovány prostřednictvím videa, přičemž každý znak lze shlédnout z čelního i bočního pohledu. Lze konstatovat, že tento slovník zpracovává ze všech našich dostupných slovníků oblast znaků států nejkomplexněji.

Obr. 39 NĚMECKO

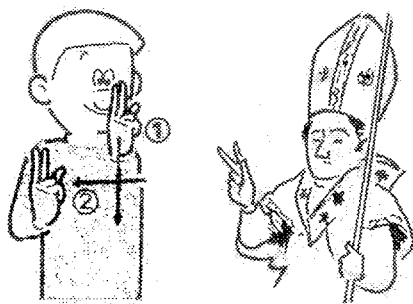
CD-ROM **Slovník znakové řeči I.** (1998) s podtitulem „Program pro studium a procvičování znakové řeči“ ani CD-ROM základní znakové zásoby **Tecno Zeinu Výuka znakové řeči** (2003) žádné znaky evropských států neuvádí.

Z uvedené excerpce slovníků je možné usoudit, že znakům států se u nás zvláštní pozornost nevěnuje.

7.3 Zahraniční slovníky znakových jazyků věnované znakům pro státy

Podobně jako u nás jsou znaky států součástí heslářů řady všeobecných slovníků cizích znakových jazyků. Avšak oproti české nabídce existují mezi zahraničními slovníky specializované slovníky, většinou knižní kapesního formátu nebo na CD-ROMu, které se věnují pouze znakové zásobě zeměpisných vlastních jmen – státům světa. Podrobněji chci přiblížit zpracování tří následujících titulů: **Country Name-Signs** (2003), **Revision on Signs for Countries** (2002) a CD-ROMu **Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities** (2004).

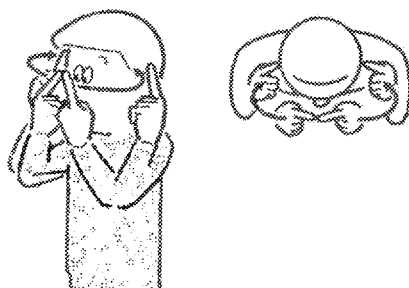
Slovník **Country Name-Signs** (2003) shrnuje znaky pro většinu světových států. Ve slovníku jsou prezentovány znaky z mezinárodního znakového systému. Celkem slovník zahrnuje 140 států. Jednotlivé státy jsou rozděleny podle světadílů⁴³ a ve svém oddílu jsou následně seřazeny abecedně podle anglického ekvivalentu znaku. Současně jsou v daném oddílu uvedeny kromě států i některé závislá území (kolonie, ostrovy aj.) a obecná pojmenování větších celků (Evropská unie, Skandinávie). Evropské státy najdeme v částech Evropa (*Europe*) a Rusko a nové nezávislé státy (*Russia and the New Independent States*). Celkem je zastoupeno všech 43 států Evropy. Zařazen je i znak bývalého státu Jugoslávie. Každý znak je znázorněn obrázkem s vyznačením směru pohybu pomocí šipek (obr. 40). Znaky bývají doplněny vlajkou, státním znakem, umístěním na mapě, obrázkem přibližujícím motivaci znaku (obr. 41) nebo obrázkem, který znázorňuje jiný úhel pohledu na provedení znaku než u původního zobrazení (např. pohled ze shora – obr. 42), tak aby provedení znaku bylo zcela jasné. U některých států jsou uvedeny dokonce dvě variety, např. u Albánie, Maďarska nebo Španělska (obr. 43, 44).

Obr. 40 Vatikán (MZS)

Obr. 41 Holandsko (MZS)

Obr. 42 Slovensko (MZS)

⁴³ Některé velké světadíly jako např. Amerika a Asie jsou rozčleněny na menší úseky podle polohy vzhledem k rovníku a ke světovým stranám.

Obr. 43 ŠPANĚLSKO 1 (MZS)

Obr. 44 ŠPANĚLSKO 2 (MZS)

Slovník **Revision on Signs for Countries** (2002) prezentuje znaky britského znakového jazyka a celkem obsahuje znaky pro 43 nezávislých států světa, které jsou řazeny abecedně podle anglického ekvivalentu bez ohledu na jejich polohu ve světě. Ve slovníku jsou zařazeny i znaky pro jednotlivé světadíly, vybraná města a některá závislá území. Každý znak je znázorněn pomocí obrázku. Některé obrázky jsou doplněny šipkami, které tak upřesňují směr pohybu při artikulaci znaku (obr. 45). Mnohé obrázky však doplněny nejsou, což někdy znesnadňuje správné pochopení artikulace znaku. Důvodem může být skutečnost, že záměrem autora slovníku bylo vytvořit spíše příručku pro studenty, kteří si chtějí pouze zopakovat tuto oblast znakové zásoby, a nesetkávají se s ní tedy poprvé. Ve slovníku je zastoupeno 23 evropských států, které patří spíše mezi všeobecně známější – Belgie, Bulharsko, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Řecko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko a Velká Británie. U některých států jsou uvedeny dvě variety, např. u států Španělsko, Belgie (obr. 46, 47) nebo Itálie.

Obr. 45 DÁNSKO (BSL)

Obr. 46 BELGIE 1 (BSL)

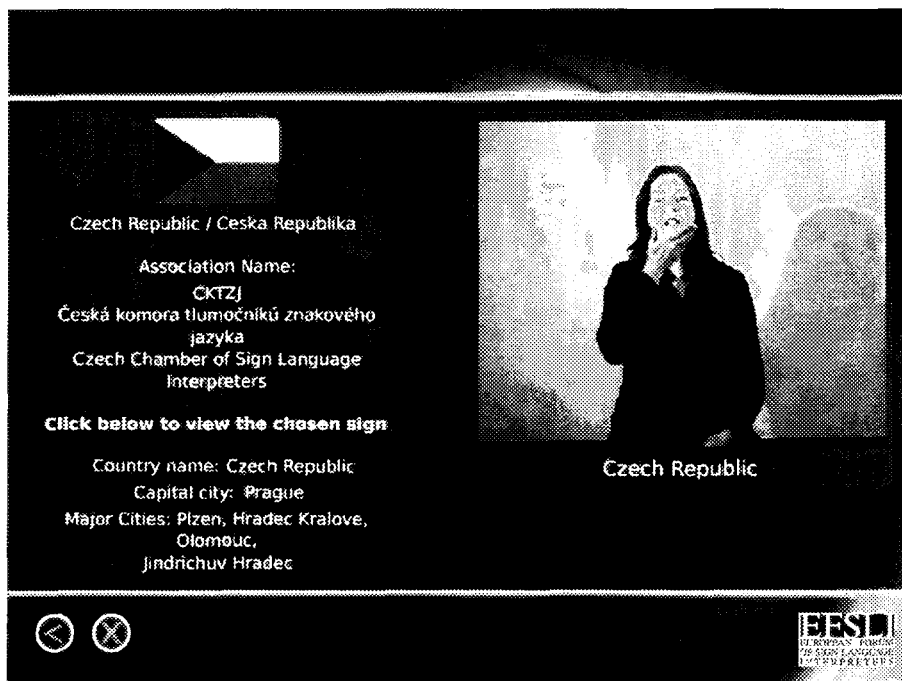

Obr. 47 BELGIE 2 (BSL)

Posledním specializovaným slovníkem, kterému se zde chci věnovat, je CD-ROM **Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities** (2004). Tento slovník shrnuje domorodé znaky členských států Evropského fóra tlumočnicků znakového jazyka⁴⁴, jejich hlavního města a některých dalších větších měst. Je tak jediným slovníkem, který neprezentuje pouze znaky jednoho znakového jazyka, ale umožňuje snadno se naučit znaky ze znakového jazyka užívaného v daném členském státě. Celkem obsahuje znaky 17 evropských zemí – Belgie, Česká republika,

⁴⁴ Evropské fórum tlumočnicků znakového jazyka (European forum of sign language interpreters) je mezinárodní organizace, jež sdružuje tlumočnický znakových jazyků z řady evropských zemí. Tato organizace si klade za cíl zejména neustálé zvyšování profesionální úrovně tlumočnicků znakového jazyka, sledování vývoje této profese v evropských zemích a podporu tlumočnicků v zemích bývalého východního bloku. Snahou EFSLI je také prosazovat a hájit práva komunity neslyšících a jejich znakového jazyka, jakožto jazyka plnohodnotného.

Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Maďarsko, Nizozemí, Norsko, Řecko, Slovinsko, Španělsko, Švýcarsko a Velká Británie. Velká Británie je dále rozdělena na Skotsko a Anglii, Wales a Severní Irsko. Všechny státy jsou zpracovány podle stejného systému – vlajka státu, název státu, název členské organizace, znak pro stát, znak pro hlavní město a znaky pro větší města (obr. 48). Všechny znaky jsou zprostředkovány videm, která je možné shlédnout pouze z čelního pohledu.

Obr. 48 ČESKÁ REPUBLIKA

Tyto uvedené zahraniční slovníky ve svých předmluvách zdůrazňují, že takový specializovaný slovník patří mezi uživateli znakového jazyka k žádaným, dlouho očekávaným a především užitečným.

Žádný z našich ani zahraničních slovníků neupřesňuje, jakým způsobem a od jaké věkové skupiny respondentů byly znaky získávány. Většina slovníků, kromě Všeobecného slovníku českého znakového jazyka A-N (2002) a Všeobecného slovníku českého znakového jazyka O-Ž (2004), nebere zřetel ani na oblast původu znaku. Pokud jsou uvedeny dvě variety téhož znaku, není uvedeno, kterou má uživatel považovat za základní, bezpříznakovou, a kterou pouze za regionální, nebo která varieta je domorodá, tedy převzatá z cizího znakového jazyka, a která je součástí znakové zásoby domácího znakového jazyka.

8. Znaky států Evropy v českém znakovém jazyce

V této kapitole se zaměřím na popis samotných variet znaků států Evropy v českém znakovém jazyce, které jsem získala formou elicitace od neslyšících uživatelů českého znakového jazyka. Musím však poznamenat, že veškeré závěry v popisu této problematiky jsou pouze mými úsudky a vycházejí z mých znalostí o lingvistice znakových jazyků. Jsem si vědoma, že by si jistě zasloužily detailnější výzkum a ověření prostřednictvím dalších výzkumných metod.

V popisu jednotlivých variet znaků států Evropy se budu věnovat pouze manuální části znaku, neboť respondenti většinou spolu s daným znakem artikulovali i český název státu, a není tedy v mé kompetenci rozhodnout, zda tento mluvní komponent je součástí českého znakového jazyka, nebo zda se jedná o ovlivnění respondentů dané situací výzkumu.⁴⁵ Mluvní a orální komponenty figuranta na CD-ROMu Evropské státy v českém znakovém jazyce, které prezentuje znaky od respondentů, jsou součástí jeho přirozeného projevu a nijak se nevztahují k získanému materiálu.

Z nahraného materiálu není možné stanovit jednoznačné závěry ohledně přejatých znaků z cizích znakových jazyků a jazykových variet českých znaků, které jsou výsledkem působení faktorů oblastních, sociálních, věkových, faktoru pohlaví, popř. jejich vzájemnou kombinací. Neslyšící respondenti mnohdy znají více než jeden znak pro daný stát. Avšak nejsou schopni určit jde-li o znak z českého znakového jazyka, nebo z kterého znakového jazyka jejich znalost daného znaku pochází. Při rozhodování, zda se jedná o varietu českého znaku, nebo o znak přejatý, budu vycházet z dostupných slovníků českého znakového jazyka a znakové řeči, které někdy informaci o původu znaku obsahují, a ze slovníku *Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities* (2004), který obsahuje domorodé znaky 17 evropských zemí. U všech znaků států Evropy to však nebude možné. Jako nerodilý mluvčí českého znakového jazyka nejsem schopna rozhodnout, do jaké míry se do jednotlivých forem znaků promítá individuální rozrůzněnost. Preferencí konkrétních forem znaků v komunikačních situacích jsem se nijak nezabývala.

⁴⁵ O úskalích elicitacní metody a tzv. paradoxu pozorovatele při výzkumu se zmiňují Macurová a Bímová (2001).

U mnoha znaků také nelze jednoznačně rozhodnout, zda je daná varieta arbitrární, nebo popisná. Není možné ani objektivně určit náležitost variety k určité věkové skupině či příslušnost variety ke konkrétnímu regionu.

8.1 Fonologická struktura znaků států Evropy v českém znakovém jazyce

Při popisu fonologické struktury znaků států Evropy budu vycházet z postupů ve studii Nystové a Bakerové (2003), které popisují fonologickou strukturu jmenných znaků osob ve čtyřech znakových jazycích. Ve svém popisu se zaměřují na to, zda je **znak složený**, nebo **jednoduchý**. Je-li znak složený, je pro další popis rozložen na jednotky (jednoduché znaky). U jednoduchých znaků je rozlišováno, zda jde o **znak jednoruční**, tj. artikulovaný pouze jednou rukou, nebo zda jde o **znak dvouruční**, tj. artikulovaný oběma rukama. V případě znaku dvouručního je zohledňováno, zda jsou **aktivní obě ruce**, nebo zda je **aktivní pouze jedna ruka** a **druhá ruka** je **pasivní**. V dalším popisu struktury jmenných znaků jsou analyzovány **místo artikulace znaku**, **kontakt** s tělem znakujícího při artikulaci znaku, popř. vzájemný kontakt rukou a **změna tvaru ruky** v průběhu artikulace znaku. Na stejné vlastnosti znaků se zaměřím i já při popisu nahraných znaků států Evropy.

Do celkového počtu znaků jsou zařazeny všechny variety znaků, které jsem od respondentů získala, tedy i znaky inicializované.

Co se týká kontaktu, zahrnula jsem do svého popisu jak kontakt s tělem znakujícího, tak i vzájemný kontakt rukou. Pokud šlo o kontakt s tělem na více místech těla, byl zaznamenaný počet přímo úměrný počtu kontaktů. V případě opakování artikulace znaku byl kontakt s tělem zaznamenán pouze jednou. U inicializovaných znaků, které využívají dvouruční abecedy, byl vzájemný kontakt rukou také brán v potaz. Výsledky tohoto zkoumání jsou uvedeny v tabulce 4.

	<i>Český znakový jazyk</i>
N =	241
Složené znaky z N	25

<i>počet jednotek (jednoduchých znaků) z N *</i>	267	
změna tvaru ruky	39	
kontakt	154	
jednoruční znaky	182	
dvouruční znaky	obě ruce aktivní	49
	jedna ruka aktivní, druhá ruka pasivní	36
místo artikulace	hlava a krk	117
	tělo	25
	pasivní ruka (celá paže)	36
	neutrální znakovací prostor	93
	pas	1

N = celkový počet získaných forem znaků evropských států

* Složený znak ze dvou jednoduchých znaků je počítán jako dvě jednotky (dva jednoduché znaky)

Tab. 4 Fonologické vlastnosti znaků států Evropy v českém znakovém jazyce

Z celkového počtu 267 jednoduchých znaků bylo 182 znaků jednoručních a 85 znaků dvouručních. U dvouručních znaků byly v 49 případech aktivní obě ruce a v 36 případech byla jedna ruka aktivní a druhá pasivní. Jako místo artikulace se ve státech Evropy uplatňuje nejvíce hlava a krk – ve 117 případech a neutrální znakovací prostor – v 93 případech. Ve zbylých 61 případech bylo místem artikulace tělo nebo pasivní ruka. Pasivní ruka je v tomto případě chápána ve smyslu celé paže, tj. od ramene k ruce, a nemusí být přítomna pouze u znaků dvouručních.

Závěry z analýzy struktury znaků států Evropy se shodují se závěry Nystové a Bakerové (2003), a to zejména v tom, že mezi jmennými znaky osob převažují nad znaky dvouručními znaky jednoruční a že znaky jsou artikulovány převážně na hlavě. Jako další nejčastější místo artikulace následuje neutrální znakovací prostor. V nejmenší míře jsou jmenné znaky artikulovány na těle a na pasivní ruce. Naproti tomu u běžné slovní zásoby u dvou zkoumaných znakových jazyků (holandského znakového jazyka a ugandského znakového jazyka) je nejčastějším místem artikulace neutrální znakovací prostor. Mnohem méně znaků (přibližně o polovinu) je artikulováno na hlavě, nebo v její blízkosti. Dále pak zastoupení znaků jednoručních a znaků dvouručních je daleko vyrovnanější, než je tomu u jmenných

znaků a znaků států. Jelikož pro český znakový jazyk žádný takový výzkum nebyl realizován, nelze závěry podrobněji porovnávat.

8.2 Znalost jednotlivých znaků států Evropy

Ze získaného materiálu lze potvrdit skutečnost, že respondenti více znají znaky států, které jsou v blízkosti České republiky, znaky států s větší rozlohou a znaky států, které nepatří mezi nově vzniklé – Belgie, Bělorusko, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Ukrajina, Velká Británie – tj. státy, které jsou široké veřejnosti více známé a se kterými je možné se setkat v komunikaci častěji. Znaky pro uvedené státy znala alespoň polovina dotázaných. Pro tyto státy převažují spíše znaky arbitrární a popisné. Vizuální motivace některých znaků je zřejmá, u některých znaků nelze jednoznačně určit zda je znak arbitrární, či popisný, tj. vizuálně motivovaný. Jen výjimečně je znak inicializovaný, nebo motivovaný hláskovou podobností.

Znaky pro státy s menší rozlohou, státy nově vzniklé a málo známé – Albánie, Andorra, Bosna a Hercegovina, Estonsko Irsko, Island, Lichtenštejnsko, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Makedonie, Malta, Moldavsko, Monako, San Marino, Srbsko a Černá Hora, Vatikán – respondenti většinou neznají a ve svém projevu je přeskakovali. Pokud pro ně znaky použili, byly to spíše znaky inicializované pro státy s malou rozlohou a málo známé a znaky arbitrární, nebo popisné pro státy nově vzniklé.

8.3. Znaky států Evropy v českém znakovém jazyce

V této kapitole se budu podrobněji věnovat varietám jednotlivých znaků států Evropy a jejich porovnání se znaky, jež jsou uváděny v českých slovnících znakového jazyka a znakové řeči.

Albánie – Pro stát Albánie respondenti uvedli celkem 6 variet.

Varietu 1 (obr. 49) uvedlo celkem 14 respondentů. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 2 (obr. 50) uvedli celkem 4 respondenti. Tento znak je dle osobního sdělení jedné respondentky znakem, který je užíván neslyšícími v Albánii. Je tedy domorodým znakem. Tuto varietu je možné označit za znak popisný. Forma znaku je motivována státní vlajkou Albánie, na které je orel.

Varietu 3 (obr. 51) uvedli 2 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 52) uvedl pouze 1 respondent. Tato varieta je prezentována rovněž ve slovnících Český slovník znakového jazyka 1–4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 5 (obr. 53) i varietu 6 (obr. 54) uvedl pouze 1 respondent. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Obr. 49 ALBÁNIE

Obr. 50 ALBÁNIE

Obr. 51 ALBÁNIE

Obr. 52 ALBÁNIE

Obr. 53 ALBÁNIE

Obr. 54 ALBÁNIE

Andorra – Pro stát Andorra respondenti uvedli celkem 3 variety.

Varietu 1 (obr. 55) uvedlo celkem 12 respondentů. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 2 (obr. 56) uvedl pouze 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 57) uvedl také jen 1 respondent. Tuto varietu je možné označit za znak popisný. Forma znaku je motivována polohou státu – stát je situován v horách.

Znak pro Andorru není zařazen v žádném z našich slovníků.

Obr. 55 ANDORRA

Obr. 56 ANDORRA

Obr. 57 ANDORRA

Belgie – Pro stát Belgie respondenti uvedli celkem 4 variety.

Varietu 1 (obr. 58) uvedlo celkem 33 respondentů. Tato varieta je prezentována rovněž ve slovnících Slovníku znakové řeči (1988) a na CD-ROMech Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a Kurz české znakové řeči III. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 59) uvedl pouze 1 respondent. Tento znak je prezentován také ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka A-N (2002). Znak je svou formou podobný varietě 1, avšak je artikulován pohybem jdoucím zleva doprava. Ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka A-N (2002) je tato varieta označena jako pražská. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 60) uvedl pouze 1 respondent. Tato varieta je uvedena jako druhá možnost znaku pro stát Belgie ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka A-N (2002) a na CD-ROMu Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a jako jediný znak na CD-ROMu Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997). I v tomto

případě je ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka A-N (2002) varieta označena jako pražská. Varieta 3 je prezentována také na CD-ROMu Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004), a lze ji proto považovat za znak domorodý. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

I varietu 4 (obr. 61) a varietu 5 (obr. 62) uvedl vždy pouze 1 respondent. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Obr. 58 BELGIE

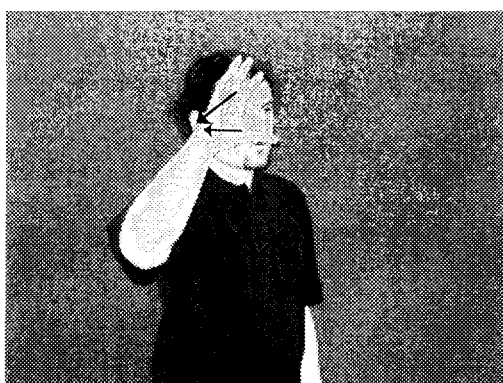
Obr. 59 BELGIE

Obr. 60 BELGIE

Obr. 61 BELGIE

Obr. 62 BELGIE

Bělorusko – Pro stát Bělorusko respondenti uvedli celkem 4 variety.

Varietu 1 (obr. 63) uvedlo 26 respondentů. Tento znak obsahuje i Všeobecný slovník českého znakového jazyka A-N (2002) pod heslem Bělorus a je označen jako pražská varieta. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 64) uvedl pouze 1 respondent. Tato varieta je uvedena také na CD-ROMu Český slovník znakového jazyka 1–4 (1997). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

I varietu 3 (obr. 65) a varietu 4 (obr. 66) uvedl jen 1 respondent. Varieta 3 je částečně inicializovaná a částečně popisná, nebo arbitrární. Poslední varieta spadá do skupiny inicializovaných znaků. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Obr. 63 BĚLORUSKO

Obr. 64 BĚLORUSKO

Obr. 65 BĚLORUSKO

Obr. 66 BĚLORUSKO

Bosna a Hercegovina – Pro stát Bosna a Hercegovina respondenti uvedli celkem 10 variet.

Nejčastěji byla respondenty (10 respondentů) uváděna varieta 1 (obr. 67). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 68) uvedli 4 respondenti. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 3 (obr. 69) uvedl 2 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 70), varietu 5 (obr. 71), varietu 6 (obr. 72), varietu 7 (obr. 73) a varietu 8 (obr. 74) uvedl vždy pouze 1 respondent. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

I varietu 9 (obr. 75) uvedl jen 1 respondent. Jako varietu 1 patří i varietu 9 do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 10 (obr. 76) uvedl také 1 respondent. Pro stát Bosna a Hercegovina respondent použil znak JUGOSLÁVIE, ačkoliv Bosna a Hercegovina získala v roce 1992 na Jugoslávii nezávislost a stala se autonomním státem. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varietu arbitrární, nebo popisná.

Znak pro Bosnu a Hercegovinu není zařazen v žádném z našich slovníků.

Obr. 67 BOSNA A HERCEGOVINA

Obr. 68 BOSNA A HERCEGOVINA

Obr. 69 BOSNA A HERCEGOVINA

Obr. 70 BOSNA A HERCEGOVINA

Obr. 71 BOSNA A HERCEGOVINA

Obr. 72 BOSNA A HERCEGOVINA

Obr. 73 BOSNA A HERCEGOVINA

Obr. 74 BOSNA A HERCEGOVINA

Obr. 75 BOSNA A HERCEGOVINA

Obr. 76 BOSNA A HERCEGOVINA

Bulharsko – Pro stát Bulharsko respondenti uvedli celkem 7 variant.

Varietu 1 (obr. 77) uvedlo 16 respondentů a varietu 2 (obr. 78) 13 respondentů. Varieta 2 se od té první odlišuje pouze tím, že pohyb při artikulaci znaku je jednorázový, zatímco ve varietě 2 je pohyb opakovaný. Varietu 1 obsahuje i Všeobecný slovník českého znakového jazyka A-N (2002). Jako region původu je označena Praha. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 79) uvedli 4 respondenti. I tento znak je prezentován ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka A-N (2002). V tomto slovníku je jako region původu uvedena Olomouc. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 80) uvedli 3 respondenti a varietu 5 (obr. 81) 2 respondenti. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Varietu 6 (obr. 82) uvedl pouze 1 respondent. Stejný znak je prezentován i ve Slovníku znakové řeči (1988) a Všeobecném slovníku českého znakového jazyka A-N (2002). Ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka A-N (2002) je tento znak označen jako pražský. Stejný znak, avšak artikulovaný pouze jednou rukou, je uveden i na CD-ROMech Český slovník znakového jazyka 1–4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 7 (obr. 83) uvedl jen 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 77 BULHARSKO

Obr. 78 BULHARSKO

Obr. 79 BULHARSKO

Obr. 80 BULHARSKO

Obr. 81 BULHARSKO

Obr. 82 BULHARSKO

Obr. 83 BULHARSKO

CD-ROM Kurz české znakové řeči III. (2004) uvádí zcela jinou varietu (obr. 84), než uvedli respondenti v mém výzkumu.

Obr. 84 BULHARSKO

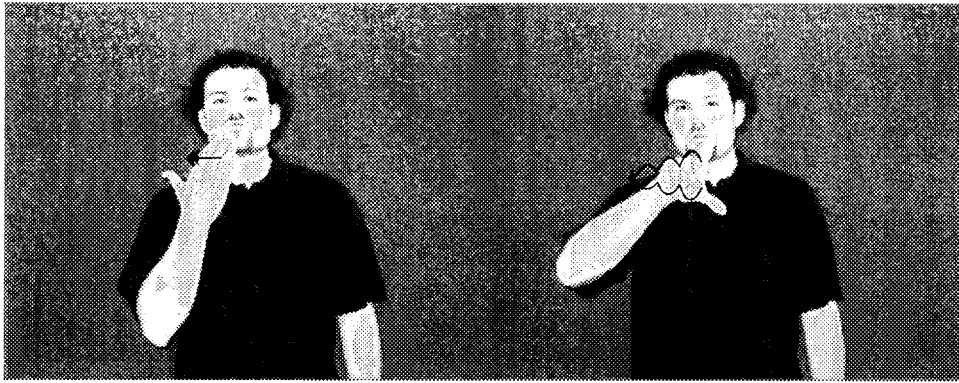
Česká republika – Pro stát Česká republika respondenti uvedli celkem 4 variety.

Varietu 1 (obr. 85) uvedlo 22 respondentů. Tento znak je prezentován i na CD-ROMu Kurz české znakové řeči III. (2004). U první části tohoto složeného znaku nelze rozhodnout, zda je popisná, nebo arbitrární. Druhá část znaku je popisná. Její vizuální motivovace je dána tvarem území České republiky.

Varietu 2 (obr. 86) uvedlo 14 respondentů. Tento znak je uveden rovněž ve Slovníku znakové řeči (1988) a ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka A-N (2002), v kterém je označen jako pražská varieta. Dále na CD-ROMech Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 87) uvedlo 8 respondentů. I varieta 3 je stejně jako varieta 1 složeným znakem ze dvou jednotek. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 88) uvedli 2 respondenti. Tento znak je prezentován také na CD-ROMu Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004), avšak nelze tvrdit, že je našimi neslyšícími považován za znak domorodý. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 85 ČESKÁ REPUBLIKA

Obr. 86 ČESKÁ REPUBLIKA

Obr. 87 ČESKÁ REPUBLIKA

Obr. 88 ČESKÁ REPUBLIKA

Dánsko – Pro stát Dánsko respondenti uvedli celkem 3 variety.

Varietu 1 (obr. 89) uvedlo 34 respondentů. Tento znak vzhledem ke své motivaci patří mezi znaky využívající hláskovou podobnost jména státu s jiným slovem v mluveném jazyce. V tomto případě je to podoba jména Dánsko a slova daň.

Varietu 2 (obr. 90) uvedlo 9 respondentů. Tato varieta je prezentována rovněž na CD-ROMech Kurz české znakové řeči III. (2004) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). A také na CD-ROMu Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004), a lze ji proto považovat za znak domorodý. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 91) uvedl pouze 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 89 DÁNSKO

Obr. 90 DÁNSKO

Obr. 91 DÁNSKO

Slovník znakové řeči (1988) uvádí zcela jinou varietu (obr. 92), než uvedli respondenti v mém výzkumu.

Obr. 92 DÁNSKO

Estonsko – Pro stát Estonsko respondenti uvedli celkem 3 variety.

Varietu 1 (obr. 93) uvedlo 17 respondentů. Podle motivace znaku náleží tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 2 (obr. 94) uvedlo 10 respondentů. Tento znak je uveden i na CD-ROMu *Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities* (2004), a lze jej protopovažovat za znak domorodý. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 95) uvedl pouze 1 respondent. Tento znak je prezentován rovněž na CD-ROMu *Český slovník znakového jazyka 1-4* (1997). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 93 ESTONSKO

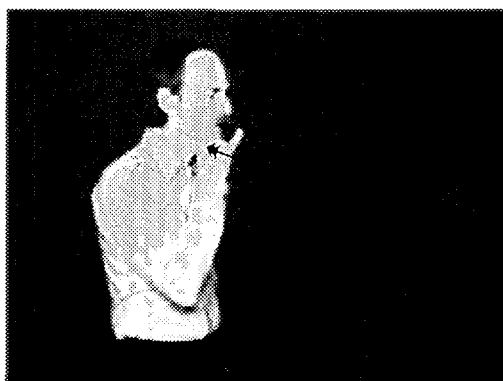

Obr. 94 ESTONSKO

Obr. 95 ESTONSKO

CD-ROM Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) obsahuje zcela jinou varietu (obr. 96), než uvedli respondenti v mém výzkumu.

Obr. 96 ESTONSKO

Finsko – Pro stát Finsko respondenti uvedli celkem 3 variety.

Varietu 1 (obr. 97) uvedlo 22 respondentů. Tento znak je zařazen i ve Slovníku znakové řeči (1988) a na CD-ROMech Český slovník znakového jazyka 1–4 (1997), Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a Kurz české znakové řeči III. (2004). Znak je uveden také na CD-ROMU Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004), a lze jej proto považovat za znak domorodý. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 98) uvedlo 12 respondentů. Oproti první varietě se tato varieta liší jen pohybem – při artikulaci znaku pohyb není opakovaný, ale jen jednorázový.

Varietu 3 (obr. 99) uvedli 2 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 97 FINSKO

Obr. 98 FINSKO

Obr. 99 FINSKO

Francie – Pro stát Francie respondenti uvedli celkem 9 variet.

Varietu 1 (obr. 100) uvedlo celkem 34 respondentů. Tento znak je uveden i ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka A-N (2002), kde je označen jako pražská varieta. Dále jako první možnost znaku pro stát Francie na CD-ROMu Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a jako jediná možnost na CD-ROMu Kurz české znakové řeči III. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 101) uvedl pouze 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 102) uvedl pouze 1 respondent. Tato varieta je znakem popisným. Vizuální motivace je dána tvarem Eiffelovy věže v hlavním městě Paříži.

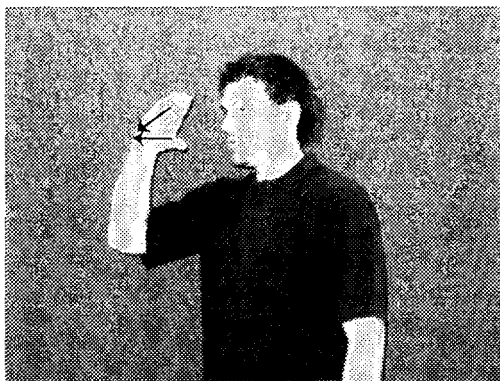
Varietu 4 (obr. 103) uvedl pouze 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 5 (obr. 104), varietu 6 (obr. 105), varietu 7 (obr. 106) i varietu 8 (obr. 107) uvedl vždy pouze 1 respondent. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

I varietu 9 (obr. 108) uvedl jen 1 respondent. Tento znak obsahuje také CD-ROM Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a jako druhou možnost znaku pro stát Francie jej uvádí CD-ROM Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997). Znak je prezentován rovněž na CD-ROMu Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004), a lze jej proto považovat za znak domorodý. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 100 FRANCIE

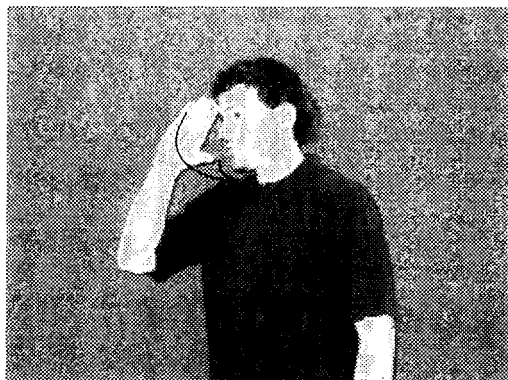
Obr. 101 FRANCIE

Obr. 102 FRANCIE

Obr. 103 FRANCIE

Obr. 104 FRANCIE

Obr. 105 FRANCIE

Obr. 106 FRANCIE

Obr. 107 FRANCIE

Obr. 108 FRANCIE

Slovník znakové řeči (1988) uvádí jinou varietu (obr. 109), než uvedli respondenti v mém výzkumu. Forma znaku je podobná varietě 5, avšak artikulace znaku je posunuta níže, tj. nezačíná u čela, ale u brady.

Obr. 109 FRANCIE

Chorvatsko – Pro stát Chorvatsko respondenti uvedli celkem 8 variet.

Varietu 1 (obr. 110) uvedlo 22 respondentů. Stejný znak je obsahují i CD-ROMy Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997), Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a Kurz české znakové řeči III. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 111) uvedlo 8 respondentů. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Z písmene Ch z dvouruční prstové abecedy je však artikulováno pouze písmeno C.

Varietu 3 (obr. 112) uvedli 2 respondenti. Oproti první varietě se tato varieta liší pouze místem artikulace znaku. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 113), varietu 5 (obr. 114) i varietu 6 (obr. 115) uvedl vždy jen 1 respondent. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Varietu 7 (obr. 116) uvedl pouze 1 respondent. Podle motivace znaku náleží tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

I varietu 8 (obr. 117) uvedl jen 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 110 CHORVATSKO

Obr. 111 CHORVATSKO

Obr. 112 CHORVATSKO

Obr. 113 CHORVATSKO

Obr. 114 CHORVATSKO

Obr. 115 CHORVATSKO

Obr. 116 CHORVATSKO

Obr. 117 CHORVATSKO

Irsko - Pro stát Irsko respondenti uvedli celkem 9 variet.

Varietu 1 (obr. 118) uvedlo 15 respondentů. Tuto varietu je možné označit za znak popisný. Vizuální motivace je dána způsobem hry na keltskou harfu, která je národním symbolem Irska.

Varietu 2 (obr. 119) uvedlo 9 respondentů. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito jednoruční prstové abecedy.

Varietu 3 (obr. 120) uvedli 4 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 121) uvedli 3 respondenti. Tento znak je obsažen i CD-ROM Kurz české znakové řeči III. (2004). Od první variety se tato varieta liší pouze tvarem pasivní ruky. Tato varieta je znakem popisným. I zde vizuální motivace vychází ze způsobu hry na již výše zmíněnou keltskou harfu.

Varietu 5 (obr. 122) uvedli 2 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 6 (obr. 123) a varietu 7 (obr. 124) uvedl vždy pouze 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

I varietu 8 (obr. 125) uvedl rovněž 1 respondent. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku však není použito písmeno z prstové abecedy, ale pomocný artikulací znak I.

Varietu 9 (obr. 126) uvedl také jen 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 118 IRSKO

Obr. 119 IRSKO

Obr. 120 IRSKO

Obr. 121 IRSKO

Obr. 122 IRSKO

Obr. 123 IRSKO

Obr. 124 IRSKO

Obr. 125 IRSKO

Obr. 126 IRSKO

CD-ROMy Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) obsahují zcela jinou varietu (obr. 127), než uvedli respondenti v mém výzkumu. Tento znak je prezentován i na CD-ROMu Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004), a lze jej proto považovat za znak domorodý. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 127 IRSKO

Island – Pro stát Island respondenti uvedli celkem 9 variet.

Varietu 1 (obr. 128) uvedlo 7 respondentů. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito jednoruční prstové abecedy.

Varietu 2 (obr. 129) uvedlo 6 respondentů. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 130) uvedli 3 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

I varietu 4 (obr. 131) uvedli 3 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 5 (obr. 132) uvedli 2 respondenti. Tento znak je možné označit za znak popisný. Vizuální motivace je dána faktem, že Island je ostrovním státem. Znak je prezentován i na CD-ROMech Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004).

Varietu 6 (obr. 133) uvedli 2 respondenti. Podle motivace znaku náleží tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku však není použito písmeno z prstové abecedy, ale pomocný artikulací znak I.

Varietu 7 (obr. 134) uvedl 1 respondent. Z formy lze soudit, že varieta je popisná. Podobně i zde jako ve varietě 5 ve znaku je využito toho, že Island je situován na ostrově.

Varietu 8 (obr. 135) uvedl 1 respondent. První část složeného znaku je inicializovaný znak. Při její artikulaci je využito jednoruční prstové abecedy. U druhé části znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 9 (obr. 136) uvedl také pouze 1 respondent. Tuto varietu je také možné označit za znak popisný. Vizualní motivace vychází z přirovnání, že Island je zemí gejzírů.

Obr. 128 ISLAND

Obr. 129 ISLAND

Obr. 130 ISLAND

Obr. 131 ISLAND

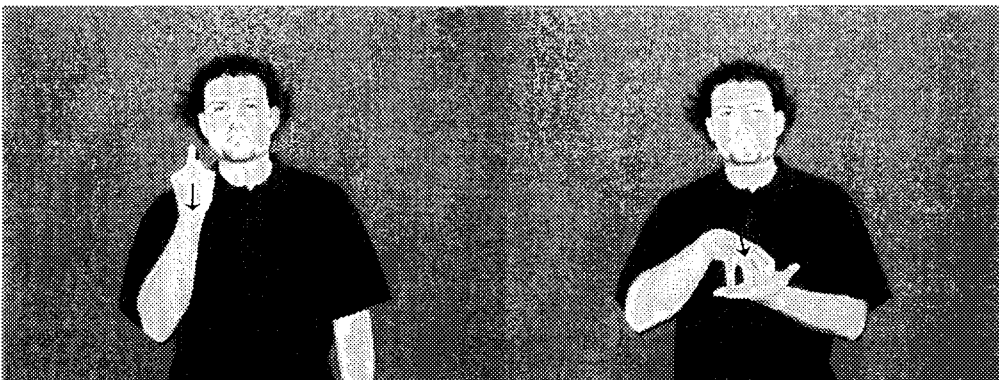
Obr. 132 ISLAND

Obr. 133 ISLAND

Obr. 134 ISLAND

Obr. 136 ISLAND

Obr. 135 ISLAND

Itálie – Pro stát Itálie respondenti uvedli celkem 3 variety.

Varietu 1 (obr. 137) uvedlo 38 respondentů. Tento znak obsahují rovněž ve všech naše slovníky znakového jazyka a znakové řeči, tj. Slovník znakové řeči (1988), Všeobecný slovník českého znakového jazyka A-N (2002), ve kterém je znak označen jako pražská varieta, a CD-ROMy Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997), Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a Kurz české znakové řeči III. (2004). Znak je uveden také na CD-ROMu Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004), a lze jej proto považovat za znak domorodý. Tento znak je možné označit za znak popisný. Vizuální motivace vychází z tvaru území státu (kontinentu).

Varietu 2 (obr. 138) uvedli 2 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 139) uvedl pouze 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 137 ITÁLIE

Obr. 138 ITÁLIE

Obr. 139 ITÁLIE

Lichtenštejnsko – Pro stát Lichtenštejnsko respondenti uvedli celkem 5 variant.

Varietu 1 (obr. 140) uvedlo 6 respondentů. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 2 (obr. 141) uvedli 3 respondenti. I tento znak je podle motivace inicializovaným znakem. Při artikulaci znaku je využito opět dvouruční prstové abecedy. Oproti první variantě se tato varieta liší pouze pohybem při artikulaci znaku.

Varietu 3 (obr. 142) uvedl 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 143) uvedl také pouze 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

I varietu 5 (obr. 144) uvedl jen 1 respondent. První část složeného znaku je znak inicializovaný a využívá dvouruční prstové abecedy. U druhé části znaku nelze jednoznačně rozhodnout, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Znak pro Lichtenštejnsko není zařazen v žádném z našich slovníků.

Obr. 140 LICHTENŠTEJNSKO

Obr. 141 LICHTENŠTEJNSKO

Obr. 142 LICHTENŠTEJNSKO

Obr. 143 LICHTENŠTEJNSKO

Obr. 144 LICHTENŠTEJNSKO

Litva – Pro stát Litva respondenti uvedli celkem 6 variet.

Varietu 1 (obr. 145) uvedlo 13 respondentů. Tento znak obsahují také na CD-ROMy Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 146) uvedlo 5 respondentů. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 3 (obr. 147) uvedli 4 respondenti. Podle motivace znaku náleží tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 4 (obr. 148) uvedli 3 respondenti. Tato varieta se od variety 1 liší pouze orientací dlaně. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 5 (obr. 149) uvedl 1 respondent. Tento znak je vzhledem k jeho motivaci možné zařadit mezi znaky využívající hláskovou podobnost jména státu

s jiným slovem v mluveném jazyce. V tomto případě je to podoba jména Litva a jména Litvínov.

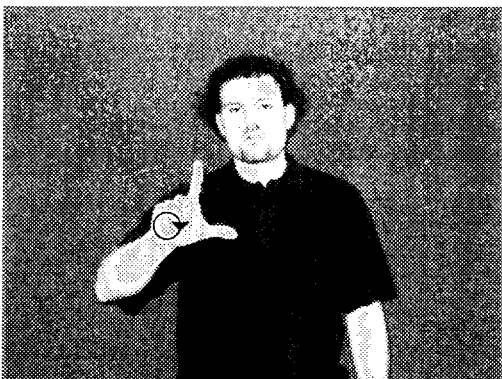
I varietu 6 (obr. 150) uvedl jen 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 145 LITVA

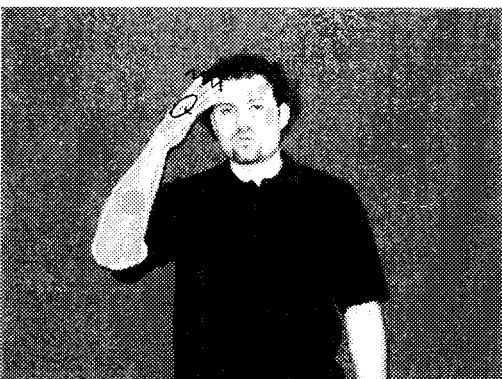
Obr. 146 LITVA

Obr. 147 LITVA

Obr. 148 LITVA

Obr. 149 LITVA

Obr. 150 LITVA

Lotyšsko – Pro stát Lotyšsko respondenti uvedli celkem 3 variety.

Varietu 1 (obr. 151) uvedlo 15 respondentů a varietu 2 (obr. 152) uvedli shodně 4 respondenti. Podle motivace znaku patří tyto znaky do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaků je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 3 (obr. 153) uvedli 3 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 151 LOTYŠSKO

Obr. 152 LOTYŠSKO

Obr. 153 LOTYŠSKO

CD-ROM Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) uvádí zcela jinou varietu (obr. 154), než uvedli respondenti v mém výzkumu. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 154 LOTYŠSKO

Lucembursko – Pro stát Lucembursko respondenti uvedli celkem 3 variety.

Varietu 1 (obr. 155) i varietu 2 (obr. 156) uvedlo shodně 11 respondentů. Podle motivace znaku náleží tyto znaky do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaků je využito dvouruční prstové abecedy. Varieta 1 je rovněž uvedena na CD-ROMu Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004).

Varietu 3 (obr. 157) uvedl pouze 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 155 LUCEMBURSKO

Obr. 156 LUCEMBURSKO

Obr. 157 LUCEMBURSKO

Maďarsko – Pro stát Maďarsko respondenti uvedli celkem 4 variety.

Varietu 1 (obr. 158) uvedlo 24 respondentů. Tento znak je prezentován ve Slovníku znakové řeči (1988), ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka A-N (2002), v kterém je označen jako pražská varieta. Dále na CD-ROMech Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Znak patří do skupiny znaků popisných. Slovník znakové řeči (1988) však uvádí, že ukazovák spojený s palcem svým pohybem naznačuje knír.

Varietu 2 (obr. 159) uvedlo 12 respondentů. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná. I zde je ovšem možná vizuální motivace vycházející z knírů.

Varietu 3 (obr. 160) i varietu 4 (obr. 161) uvedl vždy pouze 1 respondent. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné. Na CD-ROMu Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004) je uveden jako domorodý znak znak podobný varietě 3. Domorodý znak však není artikulován od nosu, nýbrž od brady.

Obr. 158 MAĎARSKO

Obr. 159 MAĎARSKO

Obr. 160 MAĎARSKO

Obr. 161 MAĎARSKO

Makedonie – Pro stát Makedonie respondenti uvedli celkem 3 variety.

Varietu 1 (obr. 162) uvedlo 13 respondentů. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 2 (obr. 163) uvedlo 10 respondentů. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 164) uvedli 2 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Znak pro Makedonii není zařazen v žádném z našich slovníků.

Obr. 162 MAKEDONIE

Obr. 163 MAKEDONIE

Obr. 164 MAKEDONIE

Malta – Pro stát Malta respondenti uvedli celkem 7 varet.

Varietu 1 (obr. 165) uvedlo 14 respondentů. Podle motivace znaku náleží tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 2 (obr. 166) uvedli 3 respondenti a varietu 3 (obr. 167) uvedli 2 respondenti. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Varietu 4 (obr. 168) uvedl 1 respondent. Tuto varietu můžeme vzhledem k její vizuální motivaci zařadit mezi znaky popisné. Forma znaku využívá kříže na státní vlajce.

Varietu 5 (obr. 169) uvedl také 1 respondent. Tento znak obsahuje i CD-ROM Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997). Znak je opět motivován křížem na státní vlajce, a patří tak mezi znaky popisné.

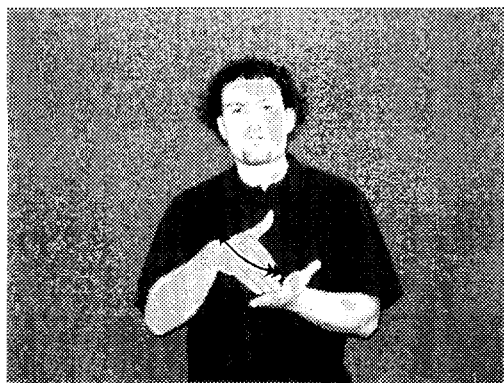
Podobně i varietu 6 (obr. 170) a varietu 7 (obr. 171) uvedl jen 1 respondent. Varieta 6 je dle osobního sdělení jedné respondentky znakem, který je užíván neslyšícími na Maltě. Je tedy domorodým znakem. I tomto případě je možné znak označit za znak popisný. Forma znaku je opětovně motivována křížem na státní vlajce.

Obr. 165 MALTA

Obr. 166 MALTA

Obr. 167 MALTA

Obr. 168 MALTA

Obr. 169 MALTA

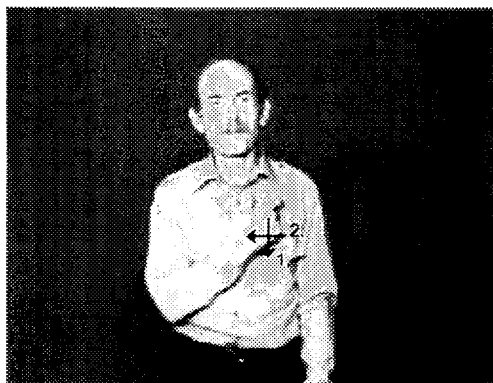

Obr. 170 MALTA

Obr. 171 MALTA

CD-ROM Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) uvádí jinou varietu (obr. 172), než uvedli respondenti v mém výzkumu. Znak je též motivován křížem na státní vlajce.

Obr. 172 MALTA

Moldavsko – Pro stát Moldavsko respondenti uvedli celkem 4 variety.

Varietu 1 (obr. 173) uvedlo 16 respondentů. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 2 (obr. 174) uvedli 2 respondenti. Tato varieta je dle osobního sdělení jedné respondentky znakem, který je užíván neslyšícími v Moldavsku. Je tedy domorodým znakem. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 175) uvedl 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

I varietu 4 (obr. 176) uvedl jen 1 respondent. Pro stát Moldavsko respondent použil znak RUSKO, ačkoliv Moldavsko získalo samostatnost již v roce 1991. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Znak pro Moldavsko není zařazen v žádném z našich slovníků.

Obr. 173 MOLDAVSKO

Obr. 174 MOLDAVSKO

Obr. 175 MOLDAVSKO

Obr. 176 MOLDAVSKO

Monako – Pro stát Monako respondenti uvedli celkem 5 variant.

Varietu 1 (obr. 177) uvedlo 15 respondentů. Podle motivace znaku náleží tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

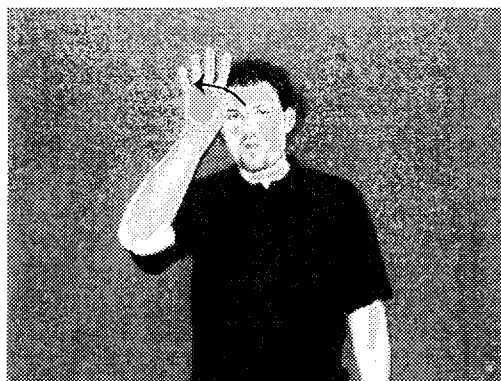
Varietu 2 (obr. 178) uvedli 2 respondenti. Tento znak obsahují rovněž CD-ROMy Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 179) uvedli také 2 respondenti. Tuto variantu můžeme vzhledem k její vizuální motivaci zařadit mezi znaky popisné. Forma znaku využívá formy státu – knížectví a vizuální podoby královské koruny.

Varietu 4 (obr. 180) i variantu 5 (obr. 181) uvedl vždy jen 1 respondent. U obou, znaku složeného i u znaku jednoduchého, nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Obr. 177 MONAKO

Obr. 178 MONAKO

Obr. 179 MONAKO

Obr. 180 MONAKO

Obr. 181 MONAKO

Německo – Pro stát Německo respondenti uvedli celkem 5 variet.

Varietu 1 (obr. 182) uvedlo 25 respondentů. Tento znak je prezentován také ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka A-N (2002), ve kterém je označen jako pražská varieta. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 183) uvedlo 16 respondentů. Tento znak je uveden jako jediná možnost znaku pro stát Německo na CD-ROMu Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a jako první možnost znaku pro stát Německo na CD-ROMu

Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Znak je znakem popisným. Vizuální motivace je dána tvarem přilby, kterou nosili vojáci za války v roce 1914.

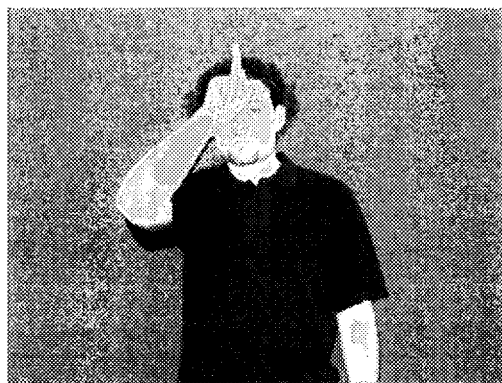
Varietu 3 (obr. 184) uvedlo 8 respondentů. Oproti varietě 1 se tato varieta liší pouze počátečním místem artikulace – znak je artikulován od brady, a ne od nosu. Znak v této formě je zařazen také ve Slovníku znakové řeči (1988). Dále jej obsahují CD-ROMy Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a Kurz české znakové řeči III. (2004). Na obou je uveden jako druhá možnost znaku pro stát Německo. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 185) uvedl pouze 1 respondent a podle jeho osobního sdělení je tento znak znakem, který je užíván neslyšícími v Německu. Je tedy domorodým znakem. Tuto varietu lze přiřadit ke znakům popisným. Forma znaku je motivována státním znakem Německa, na kterém je orel.

Varietu 5 (obr. 186) uvedl také jen 1 respondent. I v tomto případě se jedná o znak popisný. Znak je motivován polohou Německa na mapě Evropy a je artikulován znakem ZÁPAD.

Obr. 182 NĚMECKO

Obr. 183 NĚMECKO

Obr. 184 NĚMECKO

Obr. 185 NĚMECKO

Obr. 186 NĚMECKO

CD-ROM Kurz české znakové řeči III. (2004) uvádí jako první možnost zcela jinou varietu (obr. 187), než uvedli respondenti v mém výzkumu.

Obr. 187 NĚMECKO

Nizozemsko – Pro stát Nizozemsko respondenti uvedli celkem 5 variant.

Varietu 1 (obr. 188) uvedlo 22 respondentů. Dle osobního sdělení jednoho respondenta se jedná o starší formu domorodého znaku. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 189) uvedlo 14 respondentů. Tento znak obsahují všechny naše slovníky znakového jazyka a znakové řeči, tj. Slovník znakové řeči (1988), Všeobecný slovník českého znakového jazyka A-N (2002), ve kterém je označen jako pražská varieta. Dále CD-ROMy Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997), Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a Kurz české znakové řeči III. (2004). Znak je uveden i na CD-ROMu Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004), a lze jej proto považovat za znak domorodý. Jedná se však o novější formu domorodého znaku. Tuto variantu je možné označit za znak popisný. Vizuální motivace je dána tvarem typického holandského čepce.

Varietu 3 (obr. 190) a variantu 4 (obr. 191) uvedl vždy 1 respondent. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou varianty arbitrární, nebo popisné.

Varietu 5 (obr. 192) uvedl také pouze 1 respondent. Tento znak je vzhledem k jeho motivaci možné zařadit mezi znaky využívající hláskovou podobnost jména státu s jiným slovem v mluveném jazyce. V tomto případě je to podoba jména Nizozemsko a slova země. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 188 NIZOZEMSKO

Obr. 189 NIZOZEMSKO

Obr. 190 NIZOZEMSKO

Obr. 191 NIZOZEMSKO

Obr. 192 NIZOZEMSKO

Norsko – Pro stát Norsko respondenti uvedli celkem 9 variet.

Varietu 1 (obr. 193) uvedlo 19 respondentů. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 194) uvedlo 7 respondentů. Tento znak je prezentován také na CD-ROMech Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997), Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a Kurz české znakové řeči III. (2004). Znak je uveden i na CD-ROMu Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004), a lze jej proto považovat za znak domorodý. V artikulaci tohoto znaku je využito počátečního písmene pojmenování z mluveného jazyka – ve znakovacím prostoru je proveden pohyb ve tvaru písmene N. Tento znak je možné vzhledem k jeho motivaci přiřadit ke znakům inicializovaným, i když neužívá prstové abecedy ani pomocného artikulačního znaku.

Varietu 3 (obr. 195) i varietu 4 (obr. 196) uvedli 2 respondenti. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Varietu 5 (obr. 197) uvedli také 2 respondenti. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 6 (obr. 198), varietu 7 (obr. 199), varietu 8 (obr. 200) i varietu 9 (obr. 201) uvedl vždy jen 1 respondent. Varieta 8 je motivována křížem na státní vlajce, a patří tak mezi znaky popisné. U ostatních znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Obr. 193 NORSKO

Obr. 194 NORSKO

Obr. 195 NORSKO

Obr. 196 NORSKO

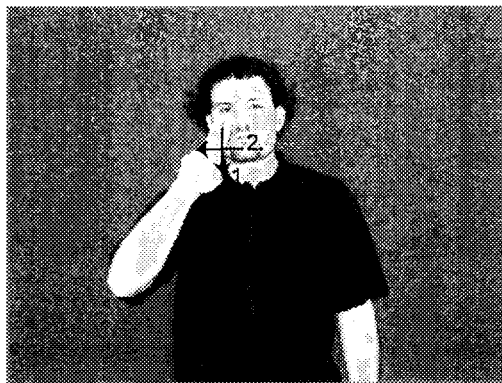
Obr. 197 NORSKO

Obr. 198 NORSKO

Obr. 199 NORSKO

Obr. 200 NORSKO

Obr. 201 NORSKO

Slovník znakové řeči (1988) uvádí jinou varietu (obr. 202), než uvedli respondenti v mém výzkumu.

Obr. 202 NORSKO

Polsko – Pro stát Polsko respondenti uvedli celkem 6 variet.

Varietu 1 (obr. 203) uvedlo 19 respondentů. Tento znak obsahuje rovněž Slovník znakové řeči (1988), Všeobecný slovník českého znakového jazyka O-Ž (2004), ve kterém je označen jako brněnská varieta, a CD-ROM Kurz české znakové řeči III. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 204) uvedlo 9 respondentů. Tato varieta se liší od první variety pouze tvarem ruky. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 205) uvedlo 8 respondentů. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 206) uvedlo 6 respondentů. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 5 (obr. 207) uvedli 4 respondenti. Tato varieta je podobná varietě 3, liší se jen místem artikulace. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 6 (obr. 208) uvedli 2 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 203 POLSKO

Obr. 204 POLSKO

Obr. 205 POLSKO

Obr. 206 POLSKO

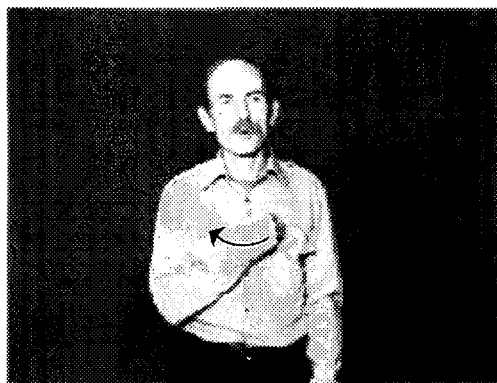

Obr. 207 POLSKO

Obr. 208 POLSKO

CD-ROMy Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) uvádějí jinou varietu (obr. 209), než uvedli respondenti v mém výzkumu. Tato varietu je podobná varietě 1 a 2, liší se jen tvarem ruky. Tato varietu je dle osobního sdělení jednoho respondenta znakem, který je užíván neslyšícími v Polsku. Je tedy domorodým znakem. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varietu arbitrární, nebo popisná.

Obr. 209 POLSKO

Portugalsko - Pro stát Portugalsko respondenti uvedli celkem 5 variet.

Varietu 1 (obr. 210) uvedlo 24 respondentů. Tento znak obsahují také na CD-ROMy Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997), Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a Kurz české znakové řeči III. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 211) a varietu 3 (obr. 212) uvedli shodně 4 respondenti. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Varietu 4 (obr. 213) uvedli 3 respondenti. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

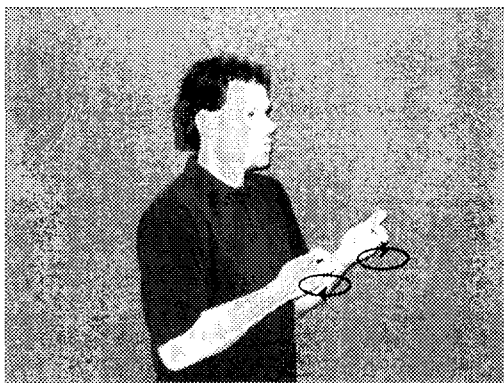
Varietu 5 (obr. 214) uvedli také 3 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 210 PORTUGALSKO

Obr. 211 PORTUGALSKO

Obr. 212 PORTUGALSKO

Obr. 213 PORTUGALSKO

Obr. 214 PORTUGALSKO

Rakousko – Pro stát Rakousko respondenti uvedli celkem 6 variet.

Varietu 1 (obr. 215) uvedlo 18 respondentů. Tento znak je zařazen rovněž ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka O-Ž (2004), ve kterém je varieta označena jako pražská, a na CD-ROMech Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997), Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a Kurz české znakové řeči III. (2004). Tuto varietu můžeme vzhledem k její vizuální motivaci zařadit mezi znaky popisné. Forma znaku využívá státního znaku, na kterém je orel.

Varietu 2 (obr. 216) uvedlo 18 respondentů. I tento znak je motivován orlem na státní vlajce, a patří tak mezi znaky popisné.

Varietu 3 (obr. 217) uvedlo 11 respondentů. Znak je uveden také ve Slovníku znakové řeči (1988). V tomto případě se opět jedná o znak popisný. Vizuální motivace vychází z míchání kávy.

Varietu 4 (obr. 218) i varietu 5 (obr. 219) uvedl pouze 1 respondent. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Varietu 6 (obr. 220) uvedl jen 1 respondent a i tuto varietu je možné označit za znak popisný. Forma znaku je opětovně motivována orlem na státní vlajce. Od variety 2 se tato varieta liší pouze tvarem ruky.

Obr. 215 RAKOUSKO

Obr. 216 RAKOUSKO

Obr. 217 RAKOUSKO

Obr. 218 RAKOUSKO

Obr. 219 RAKOUSKO

Obr. 220 RAKOUSKO

Rumunsko – Pro stát Rumunsko respondenti uvedli celkem 5 variant.

Varietu 1 (obr. 221) uvedlo 20 respondentů. Tento znak je prezentován i ve Slovníku znakové řeči (1988) a ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka O-Ž (2004), ve kterém je označen jako varieta pražská. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 222) uvedlo 9 respondentů. Oproti první variantě se tato varieta odlišuje pouze místem artikulace – znak není na bradě artikulován, ale na nose. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 223) i variantu 4 (obr. 224) uvedli shodně 2 respondenti. Tyto dvě varianty se liší pouze tím, že ve variantě 3 je pohyb jednorázový, zatímco ve variantě 4 je pohyb opakovaný. Varieta 3 je zařazena také na CD-ROMech Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou varianty arbitrární, nebo popisné.

Varietu 5 (obr. 225) uvedl pouze 1 respondent. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito jednoruční prstové abecedy.

Obr. 221 RUMUNSKO

Obr. 222 RUMUNSKO

Obr. 223 RUMUNSKO

Obr. 224 RUMUNSKO

Obr. 225 RUMUNSKO

Rusko – Pro stát Rusko respondenti uvedli celkem 6 variet.

Varietu 1 (obr. 226) uvedlo 28 respondentů. Tuto varietu obsahuje jako první možnost znaku pro stát Rusko i CD-ROM Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 227) uvedlo 8 respondentů. Oproti první varietě se tato varieta liší pouze pohybem. Tento znak je uveden také na CD-ROMu Kurz české znakové řeči III. (2004) a jako součást druhé možnosti znaku RUŠTINA ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka O-Ž (2004). Varieta znaku je v tomto případě označena jako olomoucká. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 228) uvedli 2 respondenti. Tento znak je zařazen rovněž ve Slovníku znakové řeči (1988). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 229) uvedl pouze 1 respondent. U první části znaku nelze jednoznačně určit, zda je arbitrární, nebo popisná. Druhá část znaku je znakem popisným a je motivována komunistickým pozdravem.

Varietu 5 (obr. 230) uvedl také 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

I varietu 6 (obr. 231) uvedl jen 1 respondent. Tento znak je vizuálně motivován typickým postojem při ruských tancích, a proto patří ke znakům popisným.

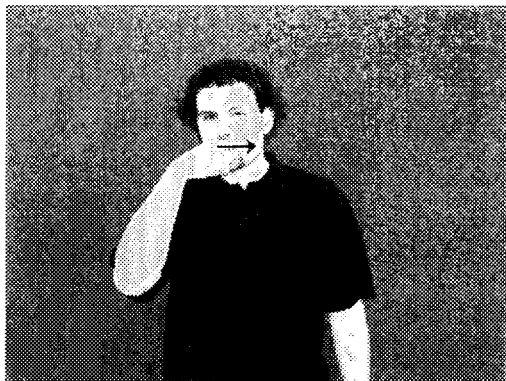
Obr. 226 RUSKO

Obr. 227 RUSKO

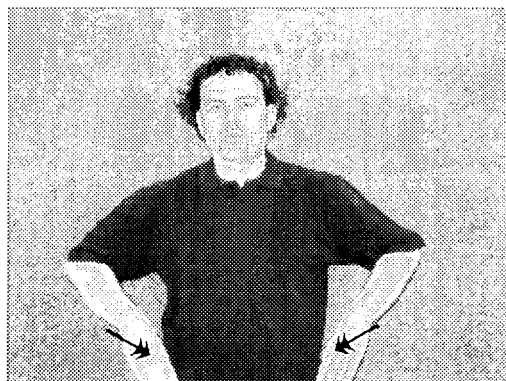
Obr. 228 RUSKO

Obr. 229 RUSKO

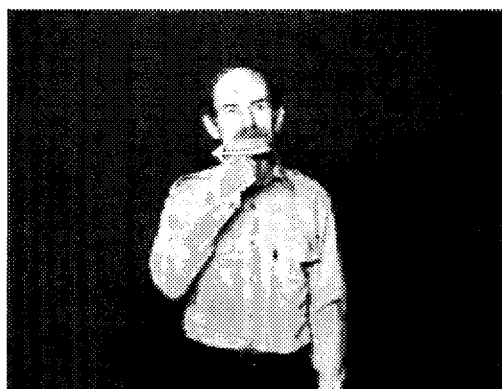

Obr. 230 RUSKO

Obr. 231 RUSKO

CD-ROM Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) jako druhou možnost znaku pro stát Rusko a CD-ROM Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) jako jedinou možnost znaku uvádějí jinou varietu (obr. 232), než uvedli respondenti v mém výzkumu. Tentýž znak je součástí první možnosti znaku RUŠTINA ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka O-Ž (2004). Tato varieta je označena jako pražská. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 232 RUSKO

Řecko – Pro stát Řecko respondenti uvedli celkem 8 variet.

Varietu 1 (obr. 233) uvedlo 12 respondentů. Tuto varietu obsahuje jako jedinou možnost znaku pro stát Řecko Slovník znakové řeči (1988) a jako první možnost znaku pro stát Řecko CD-ROM Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 234) uvedlo 10 respondentů. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 235) uvedlo 9 respondentů. Oproti druhé varietě se tato varieta liší pouze pohybem. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

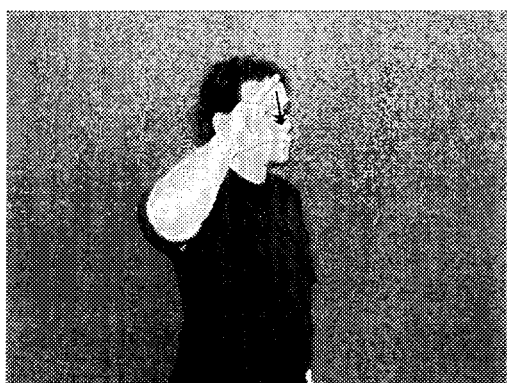
Varietu 4 (obr. 236) uvedlo 7 respondentů. Tuto varietu uvedli pouze respondenti z Brna. Je možné ji pokládat za moravský znak. Forma znaku je motivována přilbou řeckých bojovníků, a patří tak mezi znaky popisné.

Varietu 5 (obr. 237) uvedli 4 respondenti. Tento znak je uveden i na CD-ROMu Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) jako jediná možnost znaku pro

stát Řecko a na CD-ROMu Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) jako druhá možnost znaku. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 6 (obr. 238) uvedli 2 respondenti. Podobný znak, avšak pouze s jednorázovým pohybem, je zařazen na CD-ROMu Kurz české znakové řeči III. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 7 (obr. 239) a varietu 8 (obr. 240) uvedl jen 1 respondent. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

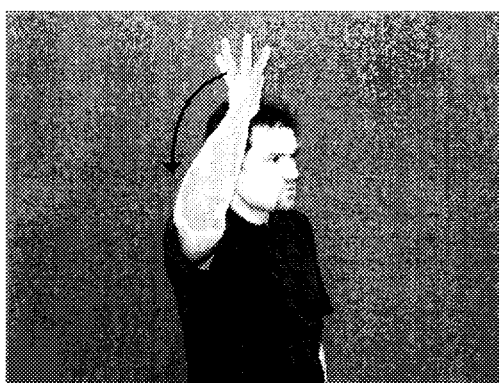
Obr. 233 ŘECKO

Obr. 234 ŘECKO

Obr. 235 ŘECKO

Obr. 236 ŘECKO

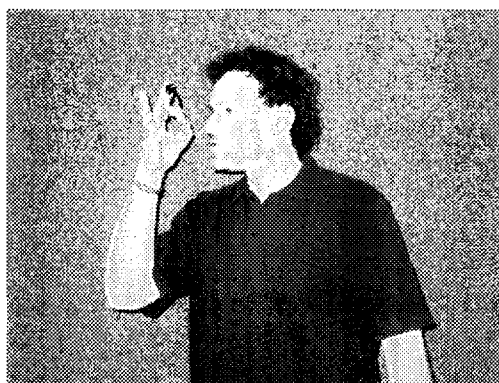
Obr. 237 ŘECKO

Obr. 238 ŘECKO

Obr. 239 ŘECKO

Obr. 240 ŘECKO

San Marino – Pro stát San Marino respondenti uvedli celkem 3 variety.

Varietu 1 (obr. 241) uvedlo 8 respondentů. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 2 (obr. 242) uvedl 1 respondent. Tento znak je vzhledem k jeho motivaci možné přiřadit ke znakům využívající hláskovou podobnost jména státu s jiným slovem v mluveném jazyce. V tomto případě je to podoba jména San Marino a slovy sen a moře.

Varietu 3 (obr. 243) uvedl 1 respondent. Z formy složeného znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

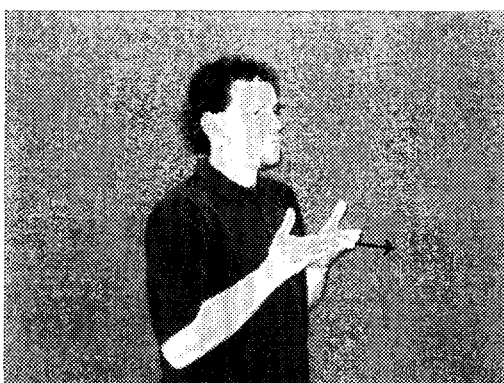
Znak pro San Marino není zařazen v žádném z našich slovníků.

Obr. 241 SAN MARINO

Obr. 242 SAN MARINO

Obr. 243 SAN MARINO

Slovensko – Pro stát Slovensko respondenti uvedli celkem 2 variety.

Varietu 1 (obr. 244) uvedlo 37 respondentů. Tento znak obsahují všechny naše slovníky znakového jazyka a znakové řeči, tj. Slovník znakové řeči (1988), Všeobecný slovník českého znakového jazyka O-Ž (2004), ve kterém je znak označen jako pražská varieta, a dále CD-ROMy Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997), Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a Kurz české znakové řeči III. (2004). Tato varieta náleží ke znakům popisným. Vizuální motivace je dána tvarem slovenského širokého klobouku.

Varietu 2 (obr. 245) uvedl 1 respondent. Tato varieta je zařazena rovněž ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka O-Ž (2004) a je označen jako brněnská varieta. I forma tohoto znaku naznačuje slovenský klobouk, a je proto znakem popisným.

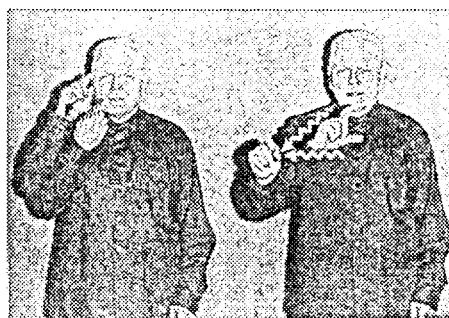

Obr. 244 SLOVENSKO

Obr. 245 SLOVENSKO

Všeobecný slovník českého znakového jazyka O-Ž (2004) uvádí ještě olomouckou varietu znaku pro stát Slovensko (obr. 246). První část složeného znaku je totožná s varietou 2. Druhou část znaku tvoří znak REPUBLIKA.

Obr. 246 SLOVENSKO

Slovinsko – Pro stát Slovinsko respondenti uvedli celkem 6 variet.

Varietu 1 (obr. 247) uvedlo 17 respondentů. Tento znak je prezentován i na CD-ROMech Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997), Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) a Kurz české znakové řeči III. (2004). Stejný znak obsahuje CD-ROM Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004), a lze jej proto považovat za znak domorodý. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 248) uvedlo 9 respondentů. Tato varieta se od první variety odlišuje pouze tvarem ruky. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 249) i varietu 4 (obr. 250) uvedli shodně 2 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

I varietu 5 (obr. 251) uvedli 2 respondenti. Tato varieta je podobná varietě 1, avšak znak není artikulován jednou rukou, ale oběma rukama. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 6 (obr. 252) uvedl pouze 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 7 (obr. 253) uvedl také 1 respondent. Pro stát Slovinsko použil znak JUGOSLÁVIE, ačkoliv samostatné Slovinsko vzniklo jako nástupnický stát Jugoslávie již roce 1991. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 247 SLOVINSKO

Obr. 248 SLOVINSKO

Obr. 249 SLOVINSKO

Obr. 250 SLOVINSKO

Obr. 251 SLOVINSKO

Obr. 252 SLOVINSKO

Obr. 253 SLOVINSKO

Srbsko a Černá Hora – Ačkoliv se jedná o soustátí, v českém znakovém jazyce existují samostatné variety pro Srbsko a pro Černou Horu. S ohledem k této skutečnosti pojednám o částech soustátí také zvlášť.

Pro část Srbsko respondenti uvedli celkem 6 variet.

Varietu 1 (obr. 254) uvedlo 5 respondentů. Stejný znak obsahuje také CD-ROM Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 255) uvedli 4 respondenti. Podle motivace znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 3 (obr. 256), varietu 4 (obr. 257) i varietu 5 (obr. 258) uvedl 1 respondent. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Varietu 6 (obr. 259) uvedl také pouze 1 respondent. Tento znak je vzhledem k jeho motivaci možné přiřadit ke znakům využívajícím hláskovou podobnost jména státu s jiným slovem v mluveném jazyce. V tomto případě je to podoba jména Srbsko a slova srp.

Obr. 254 SRBSKO

Obr. 255 SRBSKO

Obr. 256 SRBSKO

Obr. 257 SRBSKO

Obr. 258 SRBSKO

Obr. 259 SRBSKO

Pro část Černá Hora respondenti uvedli celkem 4 variety.

Varietu 1 (obr. 260) uvedlo 8 respondentů. Varietu 2 (obr. 261) uvedlo 5 respondentů. A varietu 3 (obr. 262) uvedl 1 respondent. Tyto variety jsou znaky složenými vždy ze dvou jednoduchých znaků. Z formy prvního znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná. Druhý znak je znakem popisným. Vizuální motivace vychází z obvyklého tvaru hory (hor). Pokaždé je však pro horu (hory) ukázán jiný znak.

Varietu 4 (obr. 263) uvedl také jen 1 respondent. I v tomto případě jde o znak složený ze dvou jednoduchých znaků. Z formy prvního znaku nelze jednoznačně

určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná. Druhý znak je znakem inicializovaným. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Znak pro Černou Horu není zařazen v žádném z našich slovníků.

Obr. 260 ČERNÁ HORA

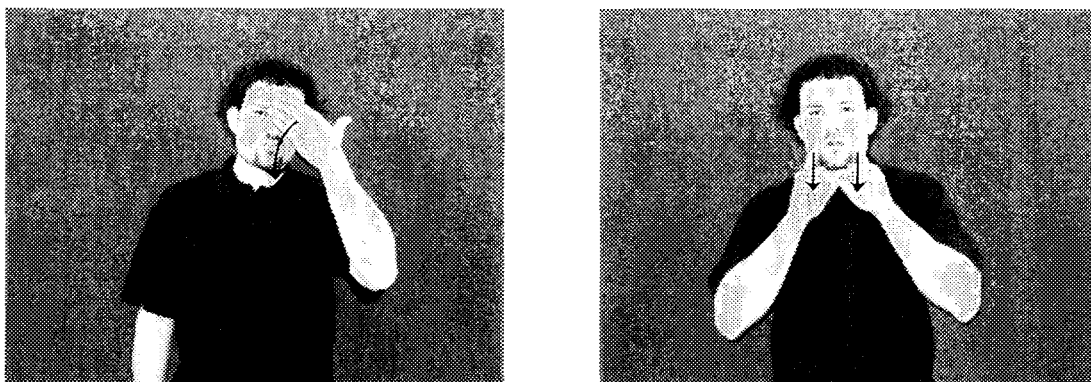

Obr. 261 ČERNÁ HORA

Obr. 262 ČERNÁ HORA

Obr. 263 ČERNÁ HORA

Španělsko – Pro stát Španělsko respondenti uvedli celkem 9 variet.

Varietu 1 (obr. 264) uvedlo 12 respondentů. Tento znak je zařazen také na CD-ROMu Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 265) uvedlo 10 respondentů. Tuto varietu je možné označit za znak popisný. Vizuální motivace je dána způsobem pohybu pláštěnkou toreadora při španělské koridě.

Varietu 3 (obr. 266) uvedlo 7 respondentů. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 267) uvedlo 6 respondentů. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 5 (obr. 268) uvedli 4 respondenti. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 6 (obr. 269) uvedli 3 respondenti. Tento znak obsahují rovněž CD-ROM Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Stejný znak uvádí i CD-ROM Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004), a lze jej proto považovat za znak domorodý. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 7 (obr. 270) uvedli 2 respondenti. Tato varieta je prezentována jako první možnost znaku pro stát Španělsko na CD-ROMu Kurz české znakové řeči III. (2004). Tento znak je jako varieta 2 vizuálně motivovaný způsobem pohybu pláštěnkou toreadora při španělské koridě, a proto patří ke znakům popisným.

Varietu 8 (obr. 271) i varietu 9 (obr. 272) uvedl 1 respondent. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Obr. 264 ŠPANĚLSKO

Obr. 265 ŠPANĚLSKO

Obr. 266 ŠPANĚLSKO

Obr. 267 ŠPANĚLSKO

Obr. 268 ŠPANĚLSKO

Obr. 269 ŠPANĚLSKO

Obr. 270 ŠPANĚLSKO

Obr. 271 ŠPANĚLSKO

Obr. 272 ŠPANĚLSKO

Slovník znakové řeči (1988) uvádí zcela jinou varietu (obr. 273), než uvedli respondenti v mém výzkumu. Také CD-ROM Kurz české znakové řeči III. (2004) obsahuje jako druhou možnost znaku pro stát Španělsko další odlišnou varietu (obr. 274). Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Obr. 273 ŠPANĚLSKO

Obr. 274 ŠPANÉLSKO

Švédsko – Pro stát Švédsko respondenti uvedli celkem 3 variety.

Varietu 1 (obr. 275) uvedlo 26 respondentů. Tento znak obsahuje i Slovník znakové řeči (1988). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 276) uvedlo 13 respondentů. Tento znak je zařazen rovněž na CD-ROMech Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Obdobný znak uvádí i CD-ROM Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004). Oproti varietě 2 se liší tvarem pasivní ruky. Je tedy možné varietu 2 považovat za znak domorodý. Tato varieta patří ke znakům popisným. Vizuální motivace vychází z podoby rukávů u oblečení soudců.

Varietu 3 (obr. 277) uvedl 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 275 ŠVÉDSKO

Obr. 276 ŠVÉDSKO

Obr. 277 ŠVÉDSKO

CD-ROM Kurz české znakové řeči III. (2004) uvádí zcela jinou varietu (obr. 278), než uvedli respondenti v mém výzkumu. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 278 ŠVÉDSKO

Švýcarsko – Respondenti pro stát Švýcarsko uvedli celkem 8 variet.

Varietu 1 (obr. 279) uvedlo 21 respondentů. Tuto varietu můžeme vzhledem k její vizuální motivaci zařadit mezi znaky popisné. Forma znaku využívá kříže na státní vlajce.

Varietu 2 (obr. 280) uvedlo 8 respondentů. Tento znak uvádí i Slovník znakové řeči (1988). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 281) uvedlo 5 respondentů. Tato varieta se od variety 2 liší pouze pohybem. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 282) i varietu 5 (obr. 283) uvedli shodně 2 respondenti. Obě variety díky vizuální motivaci patří mezi znaky popisné. Vizuální motivace u obou znaků vychází z kříže na státní vlajce.

Varietu 6 (obr. 284), varietu 7 (obr. 285) a varietu 8 (obr. 286) uvedl vždy jen 1 respondent. Všechny tři znaky jsou opět motivovány křížem na státní vlajce, a patří tak mezi znaky popisné.

Obr. 279 ŠVÝCARSKO

Obr. 280 ŠVÝCARSKO

Obr. 281 ŠVÝCARSKO

Obr. 282 ŠVÝCARSKO

Obr. 283 ŠVÝCARSKO

Obr. 284 ŠVÝCARSKO

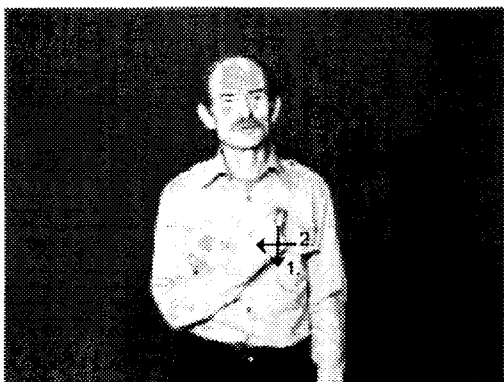

Obr. 285 ŠVÝCARSKO

Obr. 286 ŠVÝCARSKO

CD-ROMy Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) shodně uvádějí jinou varietu (obr. 287) znaku pro stát Švýcarsko. Další odlišný znak (obr. 288), který je znakem domorodým, je prezentován na CD-ROMu Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004). Oba znaky jsou motivovány křížem na státní vlajce, a jsou tedy znaky popisnými.

Obr. 287 ŠVÝCARSKO

Obr. 288 ŠVÝCARSKO

Ukrajina – Pro stát Ukrajina respondenti uvedli celkem 4 variety.

Varietu 1 (obr. 289) uvedlo 22 respondentů. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 290) uvedlo 6 respondentů. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 291) uvedli 4 respondenti. Od druhé varietě se tato varieta liší pouze pohybem. Stejný znak uvádí také CD-ROMy Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu

surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 4 (obr. 292) uvedl jen 1 respondent. Jedná se o znak složený. U prvního znaku nelze jednoznačně určit, zda je arbitrární, nebo popisný. Druhý znak může být motivován zvukovou podobou jména Ukrajina a slova ukrást, nebo může být motivován naší negativní zkušeností s ukrajinskými přistěhovalci.

Obr. 289 UKRAJINA

Obr. 290 UKRAJINA

Obr. 291 UKRAJINA

Obr. 292 UKRAJINA

Vatikán – Pro stát Vatikán respondenti uvedli celkem 9 variet.

Varietu 1 (obr. 293) uvedlo 8 respondentů. Podle motivace znaku náleží tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 2 (obr. 294) uvedli 4 respondenti. Tento znak patří ke znakům popisným. Vizuální motivace je dána tvarem pileolu, malé kulaté čepičky, kterou nosí papež, biskupové, kardinálové a opati.

Varietu 3 (obr. 295) uvedli 3 respondenti. I tuto varietu je možné označit za popisnou. Znak je motivován pozicí rukou při modlitbě.

Varietu 4 (obr. 296) uvedli 2 respondenti. Vzhledem k motivaci znaku patří tento znak do skupiny znaků inicializovaných. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 5 (obr. 297) uvedl 1 respondent. Znak je patří ke skupině znaků popisných. Motivace znaku je dána tvarem mitry, liturgické pokrývky hlavy papeže, kardinálů, biskupů a jiných oprávněných prelátů.

Varietu 6 (obr. 298) uvedl 1 respondent. Tuto varietu respondent znakoval znakem pro Řím. Zřejmě proto, že Vatikán tvoří enklávu uprostřed Říma.

Varietu 7 (obr. 299) uvedl 1 respondent. Tuto varietu je možné označit za popisnou. Vizuální motivace je dána charakterem tohoto nezávislého státu – Vatikán je nejmenším samostatným státem světa a tvoří enklávu uprostřed Říma.

Varietu 8 (obr. 300) uvedl 1 respondent. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 9 (obr. 301) uvedl 1 respondent. Tento složený znak je znakem popisným. První znak je motivován zřejmě tvarem kolárku (bílého límečku), který je součástí liturgického oděvu. Druhý znak je motivován pozicí rukou při modlitbě.

Obr. 293 VATIKÁN

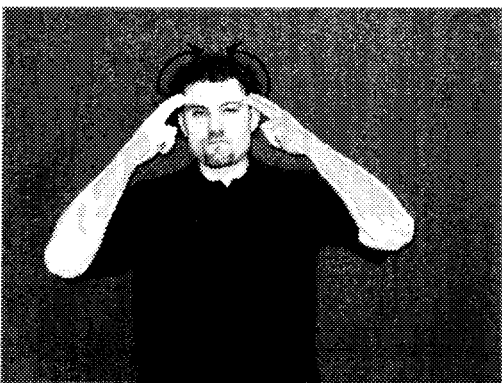
Obr. 294 VATIKÁN

Obr. 295 VATIKÁN

Obr. 296 VATIKÁN

Obr. 297 VATIKÁN

Obr. 298 VATIKÁN

Obr. 299 VATIKÁN

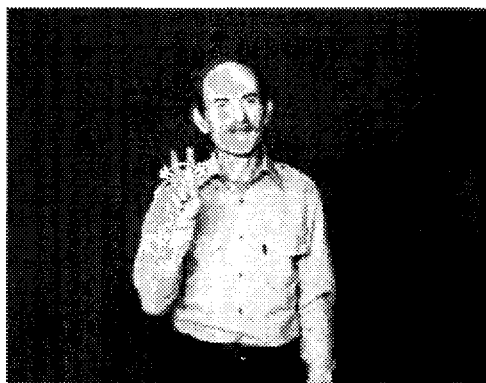
Obr. 300 VATIKÁN

Obr. 301 VATIKÁN

CD-ROM Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004) obsahuje jinou varietu (obr. 302), než uvedli moji respondenti. Tato varieta při artikulaci využívá dvouruční prstové abecedy, a patří proto ke znakům inicializovaným.

Obr. 302 VATIKÁN

Velká Británie – Pro stát Velká Británie respondenti uvedli celkem 8 variet.

Varietu 1 (obr. 303) uvedlo 17 respondentů. Tento znak obsahuje i Slovník znakové řeči (1988) pod heslem Anglie. Stejný znak pod stejným je zařazen také ve Všeobecném slovníku českého znakového jazyka A-N (2002), ve kterém je označen jako pražská varieta, a dále CD-ROM Kurz české znakové řeči III. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 2 (obr. 304) uvedlo 7 respondentů. Tato varieta se liší od první variety pouze pohybem a je prezentována jako druhá možnost znaku pro stát Velká Británie na CD-ROMu Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 3 (obr. 305) uvedlo také 7 respondentů. V tomto případě jde o znak složený. U prvního znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná. Druhý znak je znakem popisným. Forma znaku využívá jiného názvu státu – království a vizuální podoby královské koruny.

Varietu 4 (obr. 306) uvedl 1 respondent. Tuto varietu uvádí jako jedinou možnost znaku pro stát Velká Británie CD-ROM Český slovník znakového jazyka 1-4 (1997) a jako první možnost znaku CD-ROM Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 4. (2004). Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Varietu 5 (obr. 307) i varietu 6 (obr. 308) uvedl vždy jen 1 respondent. Jde o znaky složené. Z forem znaků nelze jednoznačně určit, zda jsou variety arbitrární, nebo popisné.

Varietu 7 (obr. 309) uvedl také 1 respondent. I tato varieta je znakem složeným. U prvního znaku nelze jednoznačně určit, zda je znakem arbitrárním, nebo popisným. Druhý znak vzhledem k motivaci znaku patří ke znakům inicializovaným. Při artikulaci znaku je využito dvouruční prstové abecedy.

Varietu 8 (obr. 310) uvedl 1 respondent. Stejný znak pod heslem Anglie uvádí také CD-ROM Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities (2004). Tato varieta je znakem domorodým. Z formy znaku nelze jednoznačně určit, zda je varieta arbitrární, nebo popisná.

Obr. 303 VELKÁ BRITÁNIE

Obr. 304 VELKÁ BRITÁNIE

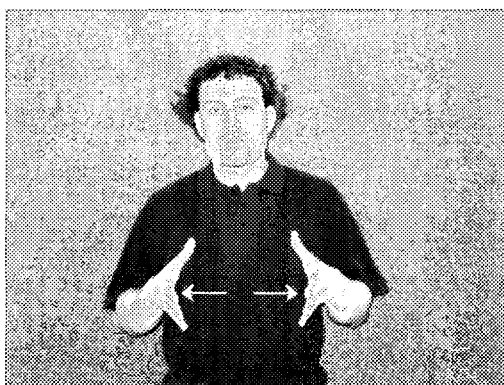

Obr. 305 VELKÁ BRITÁNIE

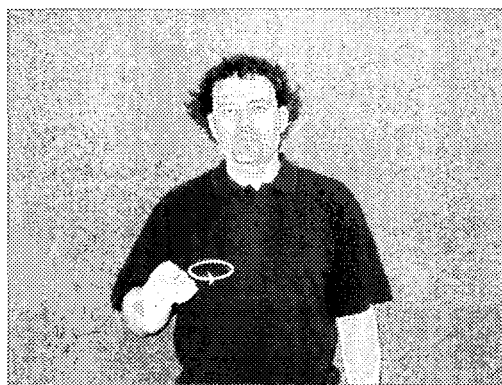
Obr. 306 VELKÁ BRITÁNIE

Obr. 307 VELKÁ BRITÁNIE

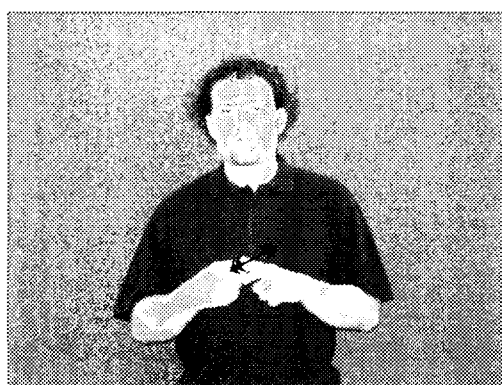

Obr. 308 VELKÁ BRITÁNIE

Obr. 309 VELKÁ BRITÁNIE

Obr. 310 VELKÁ BRITÁNIE

Z celkového počtu 241 znaků evropských států bylo 222 znaků popisných, nebo arbitrárních, 41 znaků inicializačních a 6 znaků založených na hláskové podobě názvu státu s jiným slovem v mluveném jazyce (viz tab. 5). Celkový součet jednotlivých typů znaků podle motivace neodpovídá celkovému počtu získaných znaků, neboť některé znaky jsou složeny ze dvou, či více jednoduchých znaků a současně znak může být popisný/arbitrární a založený na hláskové podobě.

	Český znakový jazyk
N =	241
Složené znaky	25
Znaky popisné/arbitrární	228
Znaky inicializované	39
Znaky založené na hláskové podobě	6

N = celkový počet získaných forem znaků evropských států

Tab. 5 Přehled znaků států Evropy v českém znakovém jazyce podle způsobu motivace znaku

9. Závěr

Záměrem práce bylo zmapovat a popsat situaci v oblasti znaků evropských států. Jak jsem nastínila v kapitole o politické korektnosti znaků, je dnes běžné užívání domorodých znaků států, tedy tradičních znaků, které jsou užívány ve znakovém jazyce dané země. Tato skutečnost se promítla i do mého materiálu a v některých případech lze jednoznačně určit, že vedle českého tradičního znaku je v našem prostředí známý i znak domorodý.

Výsledky mého výzkumu ukazují, že i v těchto jednoznačných pojmenováních v českém znakovém jazyce je rozrůzněnost zcela běžná a přirozená.

Z hlediska sociolingvistického se u znakových jazyků uvažuje především o tzv. generační rozrůzněnosti znakového jazyka, kdy starší a mladší uživatelé znakového jazyka užívají pro tentýž pojmenovávaný objekt jiné formy znaku. Bohužel na základě nahraného materiálu nelze jednoznačně prokázat, kterou varietu používají spíše starší uživatelé znakového jazyka a kterou mladší uživatelé znakového jazyka. Jednotlivé variety se u respondentů prolínají. Teprve další výzkumy potvrdí, zda tradiční znaky jsou pro starší generaci charakterističtější. Tato generace si drží svou původní znakovou zásobu, protože již tolik nevyužívá možností cestovat, a tím i příležitostí porovnávat a přejímat znaky z cizích znakových jazyků. A zda znaky domorodé jsou naopak známější mezi mladšími uživateli znakového jazyka. Na základě výsledků výzkumu je možno potvrdit, že mladší generace mnohdy zná více variet znaku pro daný stát. Odkud však jejich znalost určitého znaku pochází mnohdy nejsou schopni určit.

Dále se ve znakovém jazyce obvykle projevuje regionální rozrůzněnost. V získaném materiálu nebyly jednotlivé znaky evropských států rozrůzněny přesně s ohledem na region původu znaku. Podobně jako u původu znaku pro daný stát nebyly respondenti schopni určit, zda jde o varietu znaku českého znakového jazyka užívanou v jejich regionu, nebo zda se jedná o varietu platnou po celé ČR. Výzkumy v dalších letech jistě ukáží, které znaky se v průběhu let konvencionalizovaly a zda je možné pozorovat tendenci vedoucí ke sjednocení variet znaků pro státy.

Při porovnávání elicitovaných znaků se znaky pro evropské státy v českých slovnících znakového jazyka a znakové řeči bylo zřejmé, že oblast znaků států není u nás zpracovávána systematicky. Nicméně znaky uvedené v našich lexikografických pracích se většinou shodují ze znaky, které uváděli respondenti. Jen

výjimečně byl ve slovníku uveden jiný znak, než uvedli respondenti v mém výzkumu.

Domnívám se, že uživatelé, zejména nerodilí mluvčí znakového jazyka, by slovník specializovaný na problematiku znaků států jistě uvítali. Prvním pokusem, kdy jsou v jedné publikaci uvedeny různé variety znaků pro všechny evropské státy, je CD-ROM, který je přílohou k této bakalářské práci. Samozřejmě jsi jsem vědoma, že seznam uvedených variet pro jednotlivé státy není vyčerpávající. Cd-ROM v žádném případě není slovník, ale pouze materiál prezentující sebrané znaky. Doufám, že tato práce bude vhodným podkladem pro další bádání v oblasti znaků států.

10. Seznam literatury

BAKER-SHENK, Ch., COKELY, D. *American Sign Language. A Teacher's Resource Text on Grammar and Culture*. 1. vyd. Washington, D. C. : Gallaudet University Press, 1980. ISBN 0-930323-84-X.

BAKER, A., NYST, V. The Phonology of Name Signs: A Comparison between the Sign Languages of Uganda, Mali, Adamorobe and The Netherlands. In BAKER, A., VAN DEN BOGAERDE, B., CRASBORN, O. (eds.) *Cross-linguistic Perspectives in Sign Language Research. Selected Papers from TISLR 2000*. Hamburg : Signum Verlag, 2003, s. 71-79. ISBN 3-927731-88-9.

BAR-TZUR, D. *The use of indigenous signs by interpreters*. [cit. 2005-01-05]. Dostupný z <http://www.rit.edu/~dabdis/indj/intro.html>

BÍMOVÁ, P. Notace znaků českého znakového jazyka. In POTMĚŠIL, M. a kol. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka A – N*. 1.vyd. Praha : Fortuna, 2002, s. 9-13. ISBN 80-7168-800-2.

BÍMOVÁ, P. Fonetika a fonologie znakového jazyka. In *Bádání o jazycích a literaturách*. Praha : Ústav českého jazyka a teorie komunikace, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2002, s. 193 – 195. ISBN 80-7308-029-X.

BÍMOVÁ, P. Jazyk znakový – jazyk přirozený. *Čeština doma a ve světě*, 2002, roč. 10, č. 2/3, s. 100–103.

BROŽÍK, J., MASNÍK, B., KURZOVÁ, Z.: Slovník znakového jazyka. *Gong*. Praha : Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel, od května 1999, roč. 23, č. 5.

ČECHOVÁ, M. *Čeština, řeč a jazyk*. 1. vyd. Praha : ISV nakladatelství, 1996. ISBN 80-85866-12-9.

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. 3. vyd. Praha : Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0154-0.

DOKOUPIL, J. HÁJEK, J., REITSPIES, Z. *Změny názvů na mapách koncem 20. století*. 1. vyd. Plzeň : Pedagogické centrum Plzeň, 2000. ISBN 80-7020-059-6.

Encyklopedický slovník češtiny. Ed. [Hana Bradnová].1.vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X.

EUROPEAN FORUM OF SIGN LANGUAGE INTERPRETERS. *Signs for Countries in Europe, their Capitals & Main Cities*. [CD-ROM]. Commtacs Ltd. : Anglie, 2004.

FALTÍNOVÁ, R. *Propriálně pojmenovací akty v českém znakovém jazyce*. [Diplomová práce]. Praha : Ústav českého jazyka a teorie komunikace, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, 2005.

GABRIELOVÁ, D. – PAUR, J. – ZEMAN, J. *Slovník znakové řeči*. 1. vyd. Praha : Horizont, 1988.

HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A. *Česká mluvnice*. 1. vyd. Praha : SPN, 1988.

International Sign. Wikipedia. The Free Encyclopedia. [cit. 2005-11-12]. Dostupný z <http://en.wikipedia.org/wiki/Gestuno>

JONES, T. R. *Gestuno: International Sign Language*. [cit. 2005-11-12]. Dostupný z <http://www.lifeprint.com/asl101/pages-layout/gestuno.htm>

KNAPPOVÁ, M. Významové aspekty vlastních jmen. *Slovo a slovesnost*, 1980, r. 41, s. 57-60.

KNAPPOVÁ, M. K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen. *Slovo a slovesnost*, 1992a, r. 53, s. 211-214.

KRAHULCOVÁ-ŽATKOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. 2. vyd. Praha : Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0329-2.

KUCHAŘOVÁ, L. Prstová abeceda. In KUCHAŘOVÁ, L. (ed.). *Jazyk neslyšících*. [Interní materiál]. Praha, 2005.

Kurz české znakové řeči I., II., III., IV. [CD-ROM]. Brno : Unie neslyšících, 2002, 2003, 2004, 2005.

KYLE, J., WOLL, B. *Sign Language : The Study of Deaf People and Their Language*. Cambridge; New York : Cambridge University Press, 1993. ISBN 0-521-35717-9.

LACHMAN, A. , DANĚK, Z. *Obrázkové karty se znakovou řečí*. Praha : Česká unie neslyšících, 1996.

LANGER, J., PTÁČEK, V., DVOŘÁK, K. *Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 1., 2., 3., 4.* [CD-ROM]. Olomouc : Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, 2004.

MACUROVÁ, A. Jazyk v komunikaci neslyšících. (Předběžné poznámky). *Slovo a slovesnost*, 1994, roč. 55, s. 121-132.

MACUROVÁ, Alena. Proč a jak zapisovat znaky českého znakového jazyka. *Speciální pedagogika*, 1996, roč.6, č. 1, s. 5 – 19.

MACUROVÁ, A., HOMOLÁČOVÁ, I., PTÁČEK, V. Výzkum komunikace neslyšících. Český znakový jazyk. *Speciální pedagogika*. 1997, roč. 7, č. 3, s. 1-15.

MACUROVÁ, A. Poznáváme český znakový jazyk. (Úvodní poznámky). *Speciální pedagogika*, 2001, roč. 11, č. 2, s. 69-75.

MACUROVÁ, A., BÍMOVÁ, P. Poznáváme český znakový jazyk II. (Slovesa a jejich typy). *Speciální pedagogika*, 2001, roč. 11, č. 5, s. 285-296.

MARKOWICZ, H. *American Sign Language. Fact and Fancy*. Washington, D.C. : Gallaudet University Press, 2001 [cit. 2003-12-29]. Dostupný z <http://facstaff.gallaudet.edu/harry.markowicz/asl/index.html>

MC KEE, R., MC KEE, D. Name Signs and Identity in New Zealand Sign Language. In METZGER, M. *Bilingualism and Identity in Deaf Communities*. 2. vyd. Washington, D.C. : Gallaudet University Press, 2002, s. 3-40. ISBN 1-56368-095-5.

MILES, D. *British Sign Language. A Beginner's Guide*. 1. vyd. London : BBC Books, 1988. ISBN 0-563-21134-2.

MRZÍLKOVÁ, E. , OSTATKOVÁ, M. *Základy české znakové řeči I*. 1. vyd. Jinočany : H & H, 1993. ISBN 80-85467-30-5.

Ottův nový atlas světa. Ed. [Tomáš Beránek]. 1. vyd. Praha : Ottovo nakladatelství Cesty, 2003. ISBN 80-7181-854-2.

PARKER, R. *Revision on Signs for Countries. For Sign Language students*. 2002.

POTMĚŠIL, M. a kol. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka A–N*. 1.vyd. Praha : Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-800-2.

POTMĚŠIL, M. a kol. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka O–Ž*. 1.vyd. Praha : Fortuna, 2005. ISBN 80-7168-917-3.

Příruční mluvnice češtiny. Ed. [Petr Karlík, Marek Nekula, Zdenka Rusínová].1.vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4.

PTÁČEK, V., BUBERLE, V. *Český slovník znakového jazyka 1-4*. [CD-ROM]. Praha : Česká unie neslyšících, 1997.

PTÁČEK, V., KOTVOVÁ, M. *Slovník znakové řeči I*. [CD-ROM]. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1998.

RAINÓ, P. Personal Names in Finnish Sign Language. In: *Actas do XX Congreso internacional de ciencias onomásticas Santiago de Compostela, 20-25 Setembro 1999*. A Coruña, 2002. s. 773-780.

RŮŽIČKOVÁ, M. *Učíme se českou znakovou řeč*. Praha : Septima, 1997. ISBN 80-7216-029-X.

RŮŽIČKOVÁ, M. *Než půjdeme do školy*. Praha : Septima, 2000. ISBN 80-7216-124-5.

RŮŽIČKOVÁ, M. *Znakování pro každý den*. Praha : Septima, 2001. ISBN 80-7216-160-1.

- STEELE, P. *Atlas světa*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 1998. ISBN 80-7237-080-4.
- STEWART, D. A., SCHEIN, J. D., CARTWRIGHT, B. A. *Sign Language Interpreting. Exploing Its Art and Science*. 2. vyd. Boston : Pearson Education, Allyn and Bacon, 2004. ISBN 0-205-40794-3.
- SUTTON-SPENCE, R., WOLL, B. *The Linguistics of British Sign Language. An Introduction*. 4. vyd. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. ISBN 0-521-63718-X.
- SUPALLA, S., PADDEN, C. *The Book of Name Signs: Naming in American Sign Language*. 2. vyd. San Diego, CA : Dawn Sign Press, 1997. ISBN 0-915035-30-8.
- SVOBODA, J. *Grundsystem und Terminologie der Slawischen Onomastik*. 1. vyd. Skopje : MANU, 1983.
- ŠMILAUER, V. *Úvod do toponomastiky: Nauky o vlastních jménech zeměpisných*. Praha : SPN, 1963.
- ŠRÁMEK, R. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X.
- The World Federation of the Deaf*. Oficiální internetové stránky Světové organizace neslyšících. [cit. 2006-2-8]. Dostupný z <http://www.wfdeaf.org>
- VALLI, C., LUCAS, C. *Linguistics of American Sign Language. An Introduction*. 2. vyd. Washington, D.C. : Gallaudet University Press, 1995. ISBN 1-56368-042-4.
- Výuka znakové řeči*. (Projekt Tecno Zeinu). [CD-ROM]. Praha : BMI, 2003.
- VOJNAROVÁ, M. *České a moravské znaky – regionální dialekt Neslyšících*. [Bakalářská práce]. Praha : Ústav českého jazyka a teorie komunikace, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, 2006.
- WOODWARD, J. Sociolingvistika. In HOMOLÁČ, J. (ed.). *Komunikace neslyšících. Sociolingvistika. (antologie textů)*. 1. vyd. Praha : Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1998, s. 10-21. ISBN 80-85899-40-X.
- WORLD FEDERATION OF THE DEAF. *Country Name-Signs*. 1.vyd. Japanese : Japanese Federation of the Deaf, 2003.
- Zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů.

Příloha I

Údaje o respondentovi

Věk:

Pohlaví: muž žena

Vzdělání: ZŠ SŠ VOŠ VŠ

neslyšící

nedoslýchavý

ohluchlý (v ... letech)

Rodiče: slyšící

neslyšící

nedoslýchaví

Mateřský jazyk:

Komunikace doma: ČZJ ano ne ČJ ano ne
ČZJ se naučil/a v ... letech (od)

Místo narození:

Místo navštěvované ZŠ:

Bydliště:

Příloha II

Mapa Evropy

Vysoká škola: Univerzita Karlova	Fakulta: Filozofická fakulta
Katedra/Ústav: Ústav českého jazyka a teorie komunikace	Školní rok: 2003/2004

**ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)**

pro:
Bc. Lucie Kuchařová

obor:
Čeština v komunikaci neslyšících

Název tématu:
Znaky států Evropy v českém znakovém jazyce

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í

1. Studium odborné literatury:
 - a) o toponomastice,
 - b) o lexikografii znakových jazyků,
 - c) o toponymech ve znakových jazycích,
 - d) slovníků českého znakového jazyka.
2. Sestavení dotazníku, který bude použit při výzkumu (elicitaci znaků)- soubor obrázků (mapa, vlajka ad.) a názvů států.
3. Zaznamenání (videokamerou) jazykových dat poskytnutých informanty – rodilými mluvčími českého znakového jazyka (dle možností z různých regionů a různého stáří).
4. Vyhodnocení a zpracování získaného materiálu (z hlediska regionální a generační rozrůzněnosti, popř. motivovanosti znaků) a jeho srovnání se znaky pro toponyma, vyskytujícími se ve slovnících českého znakového jazyka.
5. Praktický výstup bakalářské práce – interaktivní CD-ROM – Evropské státy v ČZJ (znak ČZJ, český název, notace, vlajka, umístění na mapě, cvičení).

Rozsah grafických prací:

Rozsah průvodní zprávy:

Seznam odborné literatury:

BERGMANN, A. Tegn for geografiske områder – en sproglig verden for sig selv. In: HANSEN, B. *Teg på tegnsprog: holdninger og kultur*. Kopenhagen : DCTK, 1989, s. 47-53.

COSTELLO, Elaine. *Signing: How to Speak With Your Hands*. Manufacturer: Bantam Dell Pub Group, 1995. ISBN 0553375393.

GABRIELOVÁ, Dagmar, PAUR, Jaroslav, ZEMAN, Josef. *Slovník znakové řeči*. Praha: Horizont 1988.

PARKER, Rachel. *Revision On Signs For Countries*, 2002.

PENG, F. C. Place names in Japanese Sign Language. In: MAKKAI, A./Becker MAKKAI, V. (eds.). *The 3rd. LACUS Forum*. Columbia, S. C. : Hornbeam Press, 1977, s. 295-308.

POTMĚŠIL, Miloň. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka*. Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-800-2.

SMI Sign Media Inc. (ed.) *Signs around the world. Countries around the world*. Burtonsville, MD : SMI, 1990.

ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky*. Praha 1963.

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita. 1999. ISBN 80-210-2027-x.

YAU, S.Ch., HE, J. Place names in Chinese Sign Language. In: *Signs and Deafness*. Guangzhou, 1987, s. 38-138.

<http://www.deaflinx.com/countries.html>

<http://m1.aol.com/alysser/teachasl/vocab.htm> - seznam country signs od členů teachASL

<http://www.theinterpretersfriend.com/indj/entry/toc.html> - popis vybraných znaků pro jednotlivé země

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lenka Okrouhlíková

Lenka Okrouhlíková

Oponent bakalářské práce:

prof. Hana Povář

Datum zadání bakalářské práce:

2.3. 2004

Termín odevzdání bakalářské práce:

Duben 2005